

ISSN 1685-8234

วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗

ทันจำพนาย

วารสาร อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ

ISSN 1685 - 8234 ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ ประจำเดือน ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗

พอเพียง

“...คำว่าพอเพียง
มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก
ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น
แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน...
พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

“...พอเพียงนี้ก็หมายความว่า
มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ
แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข
ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

“...Self-Sufficiency
นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้
ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตัวเอง...”

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย
เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย
ถ้าทุกประเทศมีความคิด-อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ
มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง
หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก
คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

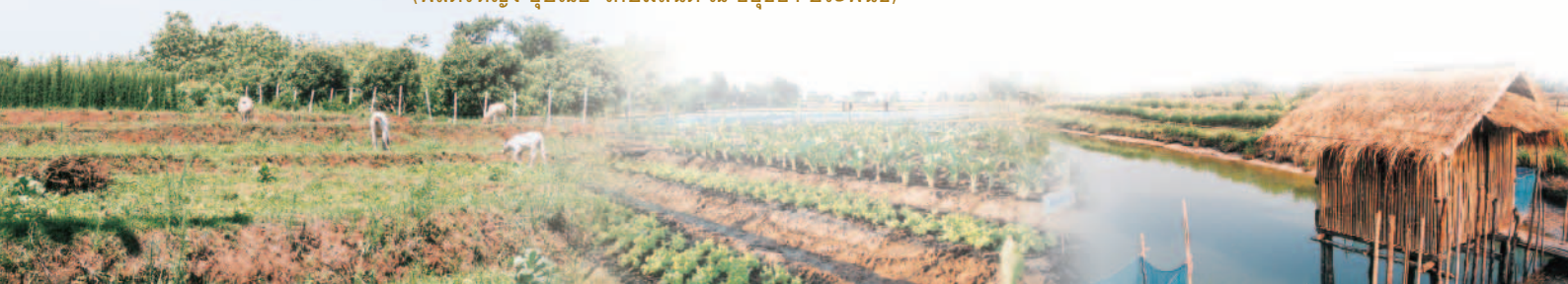

ดาต๋รฎวทรวขสตุต๋องค๋พระ “ฎุมิพล”

สรวมซัพน้อมศิรเบื้องพระบาทปิยภษัตริย์
ศูนย์รรมประชารัฐ สยาม
เพ็ญภิจกอปรดำริราชประกาศภิศติงาม
เกริกเกียรติดุจราม วตาร
หลากโครงการทะนุราชฎร์มตุงรัฐมสาน
ศิศษาและทรงงาน สฤษดี
ทุกที่ถัน ธ เสดีจฯ ประกอบภิจพิชิต
ลบอุปสรรคปิด พิบัตติ
ถ้วนปัญหาวิริย์มุงวินิจลยวิวิฒน์
ไชทางสว่างซัด ลุซัย
คลายร้อนราชฎร์ภยแล้งก็พันพิพิธภัย
ร่มบารมีไต้ ประเสริฐ
จึ่งเวียนมั่งคลฤกษ์เฉลิมพระชนม์เลิศ
ปวงไทยประชุมเทิต บดินทร์
ยอบเทินองคพระฎุมิพลนวนรินทร์
ถักถ้อยโคลกศิลป์ ถววย
ขอจทรงพระเจริญเกษมททยกาย
กว่าร้อยจนำหมาย พระเอย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า สำนักงาน กปร.

(พลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา ประพันธ์)

สารบัญ

วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗

ISSN 1685-8234

อาศிரวาท

- อาศிரวาทราชสดุดีองค์พระ “ภูมิพล”.....๑
พลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา : ประพันธ์

บทบรรณาธิการ

๔

พระราชกรณียกิจ

- พระราชกรณียกิจระหว่างเดือน ต.ค. - ธ.ค. ๕๗.....๕

เกิดพระเกียรติ

- สมเด็จพระบรมราชินีนาถกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู.....๑๔
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวทาง
เศรษฐกิจพอเพียง

ธวัชชัย สันติสุข

พรรณไม้ในพระนาม

- โมกราชินี.....๒๐

บทความพิเศษ

- การสร้างขบวนการขับเคลื่อน.....๒๑
เศรษฐกิจพอเพียง

จักรมณท์ ผาสุกวนิช

บทความ

- การประชุมนานาชาติระดับรัฐมนตรี ในหัวข้อ.....๒๗
ทางเลือกในการพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียง

ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

ในความทรงจำ

- พระราชดำริที่ล้ำเลิศ...จุดเริ่มต้นของบูรณาการ.....๓๒

แนะนำโครงการ

- อุโมงค์ผืนน้ำ...หนึ่งในพระราชหฤทัยสู่ลุ่มน้ำลำพะยัง..... ๓๔
สมลักษณ์ บุณนาค

๕

พระราชกรณียกิจ

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือน ต.ค. - ธ.ค. ๕๗

๒๐

พรรณไม้ในพระนาม

โมกราชินี

๓๒

ในความทรงจำ

พระราชดำริที่ล้ำเลิศ...จุดเริ่มต้นของบูรณาการ

๓๔

แนะนำโครงการ

อุโมงค์ผืนน้ำ...หนึ่งในพระราชหฤทัยสู่ลุ่มน้ำลำพะยัง

๑๔

เทิดพระเกียรติ

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ กับการอนุรักษ์และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๔๓

ประชาน้ำใส

คืนคุณค่าสู่แผ่นดิน สร้างรอยยิ้มและความอึดอึด

๕๐

ท่องเที่ยวเชิงพัฒนา

แหล่งอารยธรรม ถิ่นโบราณสถาน
ทฤษฎีใหม่ น้ำพระทัยจากในหลวง

ประชาน้ำใส

- คืนคุณค่าสู่แผ่นดิน สร้างรอยยิ้มและความอึดอึด..... ๔๓

จิตพล ลีทธิประณีต

ท่องเที่ยวเชิงพัฒนา

- แหล่งอารยธรรม ถิ่นโบราณสถาน..... ๕๐
ทฤษฎีใหม่ น้ำพระทัยจากในหลวง

กองประชาสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

ผลงานวิจัย

- การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ..... ๕๔

ประภัศสร สังขมาลัย

ขยายผลตามแนวพระราชดำริ

- ฟืนฟุนาร้างเพื่อปลูกข้าวอย่างยั่งยืน..... ๖๐
บ้านคีรี บ้านพิบูลทอง บ้านยาบี

บุญณรงค์ ธาณีรัตน์

สาระน่ารู้

- พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา..... ๖๓

สมลักษณ์ วงศ์งามขำ

ถาม-ตอบ

- เศรษฐกิจพอเพียง..... ๖๔

ความเคลื่อนไหว

๖๕

๕๔

ผลงานวิจัย

การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

บทบรรณาธิการ

วารสารฯ ฉบับ “พอเพียง” นี้ เป็นฉบับสุดท้ายของ พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งท่านจะได้อ่านในโอกาสปีใหม่ ๒๕๔๘ ดังนั้น ในวาระปีใหม่นี้ กองบรรณาธิการขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ท่านเคารพนับถือ จงดลบันดาลให้ท่านและครอบครัวประสบแต่ความสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย และสัมฤทธิ์ผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

เนื่องจากฉบับนี้ยังเป็นฉบับที่อยู่ในปีแห่งการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระชนมพรรษา ๖ รอบ เมื่อ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ จึงมีบทความเฉลิมพระเกียรติที่ท่านผู้อ่านจะได้ทราบถึงพระปรีชาสามารถอันลึกซึ้งและกว้างไกล ที่ทรงเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยศาสตราจารย์ ดร.วิรัชชัย สันติสุข และเนื่องจาก “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาซึ่งใช้ได้กับทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ถึงระดับประเทศ ดังนั้น ในวารสารฯ ฉบับนี้ ท่านจะได้ทราบถึงการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับกลุ่มคนอย่างหลากหลาย และประสบความสำเร็จอย่างไร ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลระดับรัฐมนตรีหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งท่านจะได้ทราบรายละเอียดจากบทความเรื่องการประชุมนานาชาติระดับรัฐมนตรีฯ ในวารสารฯ ฉบับนี้ เช่นกัน นอกจากนี้ บทความในคอลัมน์ต่าง ๆ ก็มีครบถ้วนซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงถึงการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในลักษณะต่าง ๆ “บูรณาการ” เป็นอีกคำหนึ่งที่ได้ใช้มาเป็นเวลากว่า ๒๐ ปีแล้ว สำหรับการดำเนินงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บูรณาการอย่างไร หมายถึงอะไร ได้อธิบายไว้ในฉบับนี้เช่นกัน

เมื่อวารสารฯ ผ่านไปทุกฉบับ กองบรรณาธิการได้ทำการประเมินและฟังคำแนะนำจากผู้อ่านด้วยความขอบคุณ และได้พยายามปรับปรุงจากข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะเสมอมา เพื่อให้งานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ดังพระราชประสงค์ เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนในชนบท ดังนั้น ในปีนี้ ๓ ที่จะถึงนี้ จะเพิ่มจำนวนหน้าวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็น ๗๒ หน้า และแต่ละฉบับจะพิมพ์เพิ่มขึ้นเช่นกัน คือ ฉบับละ ๑๐,๐๐๐ เล่ม ซึ่งในทุกฉบับจะเต็มไปด้วยเนื้อหาสาระที่จะทำให้ทราบถึงหลักการพัฒนาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริครบถ้วนทุกคอลัมน์ ขอให้ท่านผู้อ่านได้คอยติดตามต่อไป

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระตำหนัก ทักษิณราชนิเวศน์ จังหวัดนราธิวาส พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ระหว่างวันที่ ๔ กันยายน - ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระตำหนัก ทักษิณราชนิเวศน์ จังหวัดนราธิวาส พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎร ในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา ซึ่งราษฎรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน พร้อมทั้งได้พระราชทานพระราชดำริในการให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรในเรื่องแหล่งน้ำ การปศุสัตว์ การประมง รวมทั้งการพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎร เพื่อให้มีอาชีพสำหรับเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ต่อไป โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๔๗ เสด็จพระราชดำเนินไปยังโครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ บ้านบาลุ-กากาปะ หมู่ที่ ๑ ตำบลเอราวัณ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส ได้มีกระแสพระราชดำรัสกับนายพลการ สุวรรณรัฐ องคมนตรี นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์ ที่ปรึกษา ด้านการประสานงานโครงการ สำนักงาน กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสรุปความว่า

“โครงการฟาร์มตัวอย่างนี้จะสร้างงานให้คนทำ และเป็นแหล่งผลิตอาหาร และขอให้ทุกคนช่วยรักษาความเป็นป่าที่สมบูรณ์เป็นประโยชน์ต่อแผ่นดิน เพราะนับวันป่าจะหมดไป ทั่วโลกเป็นห่วงว่าอีก ๒๐ ปี มนุษย์อาจต้องซื้อน้ำ จึงขอให้รักษาต้นไม้ รักษาป่า ก็จะทำให้มีฝน มีน้ำ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการปลูกเงาะน้ำตาลกรวด เพราะมีรสชาติดี หวาน เนื้อละเอียด ให้นำเอาไปปามาปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ

ส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์น้ำ และส่งเสริมการเลี้ยงผึ้ง เพราะทุกคนรู้ว่าน้ำผึ้งเป็นยาวิเศษ บริเวณนี้มีป่าไม้มาก เกสรมาก น่าจะเลี้ยงผึ้งได้ดี และต่อไปเมื่อดำเนินการได้ดีแล้ว ก็จะทำให้คนเข้ามาดู มาศึกษา และท่องเที่ยว ก็จะเป็น ประโยชน์มาก”

วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๗ เสด็จฯ ไปยังวัดสุนันทาราม (วัดบ้านน้ำดำ) อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ได้พระราชทานพระราชดำริ ความว่า

ให้ดำเนินการซ่อมแซมคูน้ำหรือคลองไส้ไก่ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ ส่วนการปรับปรุงคลองธรรมชาติ จะดำเนินการสำรวจความเป็นไปได้ตามที่ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ได้กราบบังคมทูลขอโดยเร่งด่วน

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๗ เสด็จฯ ไปยังโครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริบ้านสะเนะ หมู่ที่ ๑ ตำบลเรียง อำเภอศรีเสาะ จังหวัดนราธิวาส ได้พระราชทานพระราชดำริความว่า

ให้จัดหน้าให้แก่อฟาร์มตัวอย่าง และส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ได้เรียนรู้วิธีการดูแลเลี้ยงแพะ รวมถึงการบริโภคนมแพะอีกด้วย

ในการนี้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จ ฯ ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ในการช่วยเหลือราษฎรที่ประสบกับปัญหาด้านการเกษตร และการอุปโภคบริโภค ได้มีกระแสพระราชดำรัสกับ นายพลอากาศ สุวรรณรัฐ องคมนตรี นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ เลขาธิการ กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๗ สรุปความว่า

ให้จัดหน้าให้ราษฎรตำบลทรายขาว โดยก่อสร้างท่อระบายน้ำวังพลาชัยบัวในคลองลำห้วย และพิจารณาศึกษาความเหมาะสมในการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำกลางคลองลำห้วย คลองทุ่งเหนือ และคลองพาน เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้สำหรับการเกษตรต่อไป

และเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๗ เสด็จฯ ไปยังโครงการระบบส่งน้ำบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ได้พระราชทานพระราชดำรัสสรุปความว่า

ให้กรมชลประทานพิจารณาจัดหาแหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรแก่ราษฎร ตำบลเฉลิม อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ตามที่ผู้แทนราษฎรหมู่ที่ ๓ บ้านซีโป หมู่ที่ ๔ บ้านกุจิงลือปะ หมู่ที่ ๔ บ้านเฉลิม และหมู่ที่ ๗ บ้านบาโงลุโยะอาแน ขอพระราชทานความช่วยเหลือ 🙏

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส

เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบ พระชนมพรรษา เพื่อพระราชทานรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดผลผลิตทางการเกษตร จำนวน ๘๑ ราย และเจ้าของนกเขาที่ชนะการประกวด จำนวน ๔๐ รางวัล จากนั้นเสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรนิทรรศการต่าง ๆ ของส่วนราชการ จำนวน ๓๒ หน่วยงาน

ในการนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการชลประทานและงานตรวจบัญชีสหกรณ์กับนายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ เลขาธิการ กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความว่า

“เมื่อได้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำหรือฝายหรือระบบส่งน้ำของชลประทานเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ควรพิจารณาความต่อเนื่องไปสู่งานส่งเสริมการเกษตร และการวางแผนการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์ มิใช่ว่าก่อนมีน้ำกับหลังมีน้ำราษฎรก็ยังเหมือนเดิม จะต้องทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ตัวอย่างทางภาคเหนือที่เป็นชลประทาน ราษฎรทำกันเอง ดูแลกันเองได้ดี จึงพยายามส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการให้ดี ก็จะเป็นประโยชน์มาก” และ **“ควรส่งเสริมให้ราษฎรทำบัญชีแบบง่าย ๆ เพราะว่าถ้ายากเกินไปจะทำไม่ได้และทำให้ราษฎรไม่อยากทำบัญชี”**

จากนั้น ได้เสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรกิจกรรมความก้าวหน้าของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านค่าย หมู่ที่ ๒ โรงเรียนบ้านบางมะนาว หมู่ที่ ๑ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลกะลุวอเหนือ มัสยิดบุญเกิดตันหยง ศาลาตันหยง ศรีทงสามัย สหกรณ์บ้านเขาตันหยง กลุ่มแม่บ้านเขาตันหยงและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเขาตันหยง รวมถึงโรงเรียนบ้านเขาตันหยงมิตรภาพที่ ๓๕๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พร้อมกันนี้ได้เสด็จฯ ไปยังศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เพื่อทอดพระเนตรนิทรรศการงานป่าไม้ ป่าพรุจำลอง และพระราชทานถ้วยรางวัลแก่ นักเรียนผู้ชนะเลิศการแข่งขันการตอบปัญหาวิชาการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินโอกาสนี้ด้วย 🌸

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดหนองคายและจังหวัดสกลนคร

ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงติดตามความก้าวหน้าและทอดพระเนตรกิจกรรมการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดหนองคาย และจังหวัดสกลนคร จำนวน ๗ โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนสังวาลย์วิท ๑ หมู่ที่ ๔ บ้านห้วยสะอาด ตำบลถ้ำเจริญ อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาแวง หมู่ที่ ๘ ตำบลนาสวรรค์ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองตะไก้ หมู่ที่ ๗ ตำบลโป่งเปือย อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย โรงเรียนไพศาลวิทยา หมู่ที่ ๓ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โรงเรียนบ้านนาเพียงเก่าสนธิราษฎร์สามัคคี หมู่ที่ ๒ ตำบลนาเพียง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โรงเรียนบ้านซ่งเต่า หมู่ที่ ๖ ตำบลนาเพียง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และโรงเรียนชุมชนนิรมัย หมู่ที่ ๑๐ บ้านโนนคำ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ในการนี้ ได้พระราชทานสิ่งของให้แก่ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้แทนนักเรียนชาย-หญิง พร้อมกับพระราชทานพันธุ์ไม้ผลแก่ผู้แทนเกษตรกร จากนั้น เสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ อาทิ การสาธิตการเรียนการสอน ห้องอนุบาล ห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน โครงการฝึกอาชีพ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา

โรงประกอบอาหาร และโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมูป่า การปลูกไม้เลื้อย การเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ การปลูกผักสวนครัว การเพาะเห็ด นอกจากนี้ ยังได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมหน่วยแพทย์ซึ่งมีราษฎรที่มีปัญหาด้านสุขภาพเข้ามารับการรักษา ซึ่งทรงมีพระมหากษัตริย์คุณรับไว้เป็นคนไข้ในพระราชูปถัมภ์อีกด้วย

ในโอกาสนี้ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังสหกรณ์โคนมวาริชภูมิ หมู่ที่ ๔ ตำบลค้อเขียว อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เพื่อทรงเปิดป้ายโรงงานผลิตนมพาสเจอร์ไรท์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตระดับ Good Manufacturing Protec (GMP) คือหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตวัตถุอันตราย และเสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรนิทรรศการ การดำเนินงานของสหกรณ์โคนมวาริชภูมิ จำกัด จากนั้น ทรงเยี่ยมสมาชิกสหกรณ์ และราษฎรที่เฝ้าฯ รับเสด็จ

การเสด็จฯ พระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในครั้งนี้ได้มีกระแสพระราชดำรัสกับผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร สรุปได้ว่า

ควรถ่ายทอดการกริดียงและการทำยางพาราแผ่นที่แพร่หลายในหลาย ๆ พื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้ทำการสอนให้นักเรียนทราบถึงการทำยางที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะยางคุณภาพแต่ละชนิด เพื่อให้ได้ราคาที่ดีขึ้น เช่นที่ทำในภาคใต้เมื่อไปประกอบอาชีพจริง ๆ แล้วจะสามารถทำการแข่งขันกับตลาดได้พร้อมทั้งส่งเสริมการทำกริดียงจัดการเกี่ยวกับการขายน้ำยางสด ยางแผ่น ในรูปของสหกรณ์ต่อไป

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดน่าน

โอกาสนี้ ได้มีกระแสพระราชดำริสเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของราษฎรในพื้นที่บ้านน้ำแพะใน หมู่ที่ ๑

ตำบลเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ความว่า

“ชาวบ้านแถวนี้ น่าจะเลี้ยงสัตว์ได้ดี เห็นชาวบ้านบอกว่าเลี้ยงสัตว์จะดี เพราะดินแถวนี้ปลูกพืชได้น้อย”

จากนั้น เสด็จพระราชดำเนินไปยังศูนย์ภูฟ้าพัฒนาอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เพื่อทรงทอดพระเนตรการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของหน่วยราชการที่ร่วมดำเนินการในกรณีนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริความว่า

ให้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยทบศอก ซึ่งจะสามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่มีที่ทำกินอยู่รอบศูนย์ภูฟ้าพัฒนา

ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ตามแนวพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หลังจากที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการดำเนินงานโครงการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ตามแนวชายแดนไทย-ลาว เขตอำเภอบ่อเกลือ มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๔ มีพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาในเขตอำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน โดยจัดตั้งศูนย์ศึกษาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภูฟ้าขึ้นที่ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ในพื้นที่จำนวน ๒,๐๐๐ ไร่ เป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือการพัฒนาโดยใช้หลัก ๓ ประสาน ได้แก่ ภาครัฐ นักวิชาการ และประชาชน เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาและสาธิตการพัฒนา ระบบเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ลาดชัน อันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารแม่น้ำน่าน รวมถึงการพัฒนาอาชีพต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ราษฎรเขตพื้นที่เป้าหมายให้ดีขึ้นด้วย

ระหว่างวันที่ ๑ - ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงติดตามความก้าวหน้า พร้อมทั้งทอดพระเนตรกิจกรรมการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง จำนวน ๔ แห่ง ประกอบด้วยโรงเรียนบ้านน้ำช้างพัฒนา หมู่ที่ ๑๑ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนบ้านนาดอก หมู่ที่ ๖ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยเตย หมู่ที่ ๑๔ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านน้ำแพะใน หมู่ที่ ๑ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ในการนี้ ได้พระราชทานสิ่งของให้แก่อาจารย์ใหญ่ ครูอาสาสมัคร ผู้แทนนักเรียนชาย-หญิง และพระราชทานพันธุ์ไม้ผลแก่ผู้แทนเกษตรกร จากนั้น เสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงในด้านต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน ห้องสมุด ห้องพยาบาล การสาธิตการเรียนการสอนชั้นอนุบาล และโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ประกอบด้วยกิจกรรมการปลูกสัตว์ การเลี้ยงปลา การปลูกผักสวนครัว การปลูกไม้ผล และโรงอาหาร จากนั้น เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมหน่วยแพทย์พระราชทานและราษฎรที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเกี่ยวข้าว ณ โรงเรียนนายร้อย จปร.

เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ เวลาประมาณ ๑๓.๓๐ น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเกี่ยวข้าว ณ แปลงสาธิตการเกษตร โครงการทำนาในพื้นที่ว่างเปล่า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยมีนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ เลขาธิการ กปร. และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าเฝ้าฯ รับเสด็จ

ในการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับฟังการบรรยายสรุปผลการดำเนินงานในแปลงสาธิตการเกษตร พร้อมทั้งทอดพระเนตรนิทรรศการการดำเนินงานของแปลงสาธิตการเกษตรแปลงต่าง ๆ ซึ่งจัดโดยศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานีและนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

จากนั้น เสด็จฯ ไปทรงเกี่ยวข้าวด้วยรถเกี่ยวข้าวขนาดเล็ก ในแปลงสาธิตการเกษตรแปลงที่ ๑ ร่วมกับนักเรียนนายร้อยฯ และกลุ่มเกษตรกรที่ลงเกี่ยวข้าวในแปลงสาธิตการเกษตรที่ ๒ ต้นข้าวที่เก็บเกี่ยวในวันนี้เป็นข้าวพันธุ์ปทุมธานี ๑ ซึ่งให้ผลผลิตดีและก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับได้ทอดพระเนตรแปลงเพาะปลูกพืชผักสวนครัว อาทิ ชะอม ผักหวาน เป็นต้น

โครงการทำนาในพื้นที่ว่างเปล่าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยศึกษาถึงวิธีการทำการเกษตรในพื้นที่ว่างเปล่าภายในโรงเรียนนายร้อยฯ ทั้งนี้ เพื่อเป็นต้นแบบให้เกษตรกรนำวิธีการเพาะปลูกที่ประสบผลสำเร็จไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นวิธีการเตรียมแปลงเพื่อปลูกข้าวหรือการดูแลรักษาหลังการปักดำ รวมไปถึงการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวที่จะช่วยเสริมรายได้ให้แก่เกษตรกรควบคู่ไปกับการทำนา อันเป็นการสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะส่งผลให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป 🌱

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปทรงติดตามความก้าวหน้าและตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พร้อมด้วยคณะกรรมการรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ประกอบด้วยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรับป่าปอรัตน์บ้านป่าเกี๊ยะใน หมู่ที่ ๘ ตำบลสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนโลออนสมมหาจักร ๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ในการนี้ ได้พระราชทานสิ่งของแก่ครู นักเรียน และพันธุ์ไม้ผลแก่ผู้แทนเกษตรกร จากนั้น ทรงนำคณะกรรมการรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ชมการแสดงพื้นบ้านของนักเรียนและทรงบรรยายสรุปภาพรวมโครงการตามพระราชดำริ และทรงทอดพระเนตรกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน อาทิ โครงการส่งเสริมสหกรณ์โรงเรียน สวนสมุนไพร โครงการฝึกอาชีพนักเรียน การสาธิตการเรียนการสอน เรือนพยาบาล ศาลาน้ำดื่มผสมสารไอโอดีน ศูนย์การเรียนทางไกล โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

จากนั้น เสด็จฯ ไปยังศูนย์ฝึกอาชีพนักเรียนเก่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๓ บ้านหนองผึ้ง ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศูนย์ฝึกอาชีพฯ แห่งนี้มี

วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตรผสมผสาน การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบนพื้นที่สูงอย่างสมดุลในระบบเศรษฐกิจพอเพียงให้กับศิษย์เก่าของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตพื้นที่บริการการศึกษาพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ บนพื้นที่สูง โดยได้รับการสนับสนุนวิทยากรในการฝึกอบรมจากหน่วยราชการ ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้ามาให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

หลังจากนั้น เสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและกิจกรรมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อาทิ การปรับปรุงดิน การส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ การเพาะเห็ด ไม้ผล และประมง เป็นต้น พร้อมกับทรงเยี่ยมหน่วยแพทย์พระราชทาน และราษฎรที่เข้าเฝ้าฯ รับเสด็จ

ต่อมาได้ทรงนำคณะกรรมการรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ชมสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ และทัศนศึกษาพรรณไม้นานาชาติในเรือนไม้น้ำ เรือนกล้วยไม้และเฟิร์น เรือนปาดิบขึ้น เรือนพืชทนแล้ง และร้านขายของที่ระลึก ทั้งนี้ ได้มีพระราชดำรัสกับผู้อำนวยการองค์การสวนพฤกษศาสตร์ฯ ความว่า **“ให้จัดหาพันธุ์ไม้ที่อยู่ในสวนพฤกษศาสตร์ฯ มาจำหน่ายแก่ผู้สนใจด้วย”**

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน
ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ตรัง สุราษฎร์ธานี และระนอง

มีนบุรีอนุสรณ์ ๑ บ้านบางเตา หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบางสวรรค์
อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โรงเรียนตำรวจ
ตระเวนชายแดนบ้านยางโพรง หมู่ที่ ๗ ตำบลปากหมาก
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดนบ้านกอเตย หมู่ที่ ๑๑ ตำบลคลองท่า อำเภอก
ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดนบ้านในวง บ้านผาพิง หมู่ที่ ๑ ตำบล
ในวงเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

ในการนี้ ได้พระราชทานสิ่งของให้แก่ครูตำรวจ
ตระเวนชายแดน ผู้ดูแลเด็กเล็ก ผู้แทนนักเรียนชาย-
หญิง และพระราชทานพันธุ์ไม้ผลแก่ผู้แทนเกษตรกร
จากนั้น ได้เสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรกิจกรรม
การเรียนการสอนของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ อาทิ การ
สาธิตการเรียนการสอน ห้องเด็กเล็กก่อนวัยเรียน กิจกรรม
สหกรณ์นักเรียน ศาลาน้ำดื่มไอโอดีน โรงอาหาร-ห้องครัว
โครงการฝึกอาชีพ และห้องพยาบาล ห้องสมุด และ
โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

จากนั้น เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมหน่วยแพทย์พระราชทาน
และราษฎรที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ 🌸

ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ
พระราชดำเนินไปทรงติดตามความก้าวหน้าและทอด
พระเนตรกิจกรรมการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจ
ตระเวนชายแดนในพื้นที่ภาคใต้ จำนวน ๗ โรงเรียน
ประกอบด้วย โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านทุ่ง
ตะชะพัฒนา หมู่ที่ ๙ ตำบลทุ่งกระบือ อำเภอย่านตาขาว
จังหวัดตรัง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหินจอก
หมู่ที่ ๖ บ้านลิพัง ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน
จังหวัดตรัง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสันติราษฎร์
ประชาบำรุง หมู่ที่ ๑๔ ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน
จังหวัดตรัง และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเทคนิค

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี

ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงติดตามความก้าวหน้าและตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี จำนวน ๗ โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน อำเภอพนมทวน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่น้ำน้อย อำเภอไทรโยค โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเวรदार อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และโรงเรียนตำรวจ

ตระเวนชายแดนบ้านตะโกปิดทอง โรงเรียนบ้านตะโกล่าง โรงเรียนกลุ่มน้กข้าวหญิง ๒ (บ้านบ่อหวี) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านถ้ำหิน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ในการนี้ ได้พระราชทานสิ่งของให้แก่ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูตำรวจตระเวนชายแดน ผู้ดูแลเด็กเล็ก ผู้แทนนักเรียนชาย-หญิง และพระราชทานพันธุ์ไม้ผลแก่ผู้แทนเกษตรกร จากนั้น ได้เสด็จฯ ไปทรงทอดพระเนตรกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในด้านต่าง ๆ อาทิ โครงการฝึกอาชีพ

การสาธิตการเรียนการสอน ห้องเด็กเล็กก่อนวัยเรียนห้องสมุด โรงอาหาร-ห้องครัว ศาลาน้ำดื่มไอโอดีน ห้องพยาบาล กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน โครงการทอผ้าพื้นเมือง โครงการอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า และโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ประกอบด้วย กิจกรรมการเลี้ยงปลา บ่อเลี้ยงกบ แปลงผักสวนครัวสวนสมุนไพร รวมทั้งการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพพร้อมกันนี้ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมหน่วยแพทย์พระราชทานและราษฎรที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ 🌸

**สมเด็จพระบรมราชินีนาถกับการอนุรักษ์
และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**

ธวัชชัย สันติสุข*

สมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงมีสายพระเนตรอันกว้างไกล ทรงเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ให้ประโยชน์และเป็นปัจจัยสำคัญในวิถีชีวิตของประชาชน ได้พระราชทานพระราชดำริมากมายเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทรงเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ กระตุ้นเตือนให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ และร่วมกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และอำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนให้คงผืนป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ ฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและปลูกสร้างป่าบนพื้นที่ที่ถูกทำลาย ทำหน้าที่เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ป้องกันดินพังทลายบนภูเขาและอุทกภัยในช่วง

* ที่ปรึกษา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ฤดูฝน เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดิน และเพื่อให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีคุณอนเนกอนันต์ต่อทั้งผู้คนและผืนป่าจึงเกิดขึ้นนับร้อยโครงการ เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงการเหล่านี้ส่วนใหญ่จะแทรกยุทธศาสตร์การดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไว้ด้วยเสมอ

สมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงเริ่มพระราชกรณียกิจด้วยการตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเวลานานกว่า ๔ ทศวรรษ ทรงเรียนรู้งานจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะเดียวกันก็ทรงช่วยเสริมโครงการดังกล่าว หลายปีที่ผ่านมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงเยี่ยมเยียนและช่วยเหลือยกระดับความเป็นอยู่ของราษฎรที่ยากจนตามต่างจังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศ ในขณะเดียวกันทรงสนับสนุนงานด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในชนบทและในเมือง ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดและคุ้มค่า ทรงหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ และที่ดิน

ดังพระราชดำริสและพระราชปราชญ์ที่ปรากฏอยู่เนือง ๆ ทรงเตือนราษฎรให้หยุดการตัดไม้ทำลายป่า อันจะเป็นการทำลายต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหาร ดังพระราชดำริเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ ทรงเน้นให้ราษฎรตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ

“...เวลาที่เป็นทางภาคเหนือ ก็พวกที่มาขอความช่วยเหลือก็คือชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เขาบอกว่าเขาไม่ยอมปลูกฝิ่น แต่ขอให้พ่อหลวงแม่หลวงคิดหาทางทำมาหากินให้เขาหน่อยเถอะ เพราะเขาเกิดมาพ่อแม่เขาก็ปลูกแต่ฝิ่น เขาไม่รู้จะทำอะไร เมื่อหยุดปลูกฝิ่นก็ไม่รู้จะทำกินอย่างไร... ข้าพเจ้าก็เลยสัญญาว่า ตกลงจะลองพยายามหาทางฟื้นฟูอาชีพต่าง ๆ ให้ ถ้าเมื่อสัญญาว่าจะเลิกปลูกฝิ่น ก็คิดว่าจะทำเกี่ยวกับอาหาร อ่านตามไทม์ นิวส์วีค แล้วก็ฟาร์อีสเทิร์นอีโคโนมิค เขาก็เป็นห่วงกันว่า คนในโลกเกิดมาก แต่ว่าการผลิตอาหารยังไม่เพียงพอ เพราะฉะนั้นช่วยกันผลิตอาหารคล้าย ๆ ทำธนาคารอาหารขึ้นในประเทศไหนที่ทำได้ก็ให้ทำขึ้น ข้าพเจ้าก็เลยไปกราบบังคมทูลปรึกษา ก็ไปซื้อที่ต่าง ๆ ทำโครงการฟาร์มตัวอย่างถึง ๘ แห่ง ทั่วประเทศไทย อย่าง

บนเขาก็ซื้อฟาร์มตัวอย่าง เลี้ยงอะไรสารพัดต่าง ๆ แล้วก็จ้างชาวเขาทุกเผ่า จ้างชาวบ้านมาทำงานในโครงการฟาร์มตัวอย่าง ที่แรกข้าราชการสำนักก็บอกข้าพเจ้าอย่างภาคภูมิใจว่า แหมเขาซื้อฟาร์มถวายซื้อที่ดินถวายทำฟาร์มตัวอย่าง แล้วก็ทำได้ดีใช้คนแค่ ๔๐ คน ก็ทำได้ปรือ ข้าพเจ้าก็ดูเขาว่าไม่ได้ ที่ฉันทำฟาร์มตัวอย่างนี้ เพื่อสอนชาวบ้านให้สะสมอาหารเพิ่มขึ้น จะได้ไม่มีปัญหาเรื่องอาหารการกิน คือรับเขาเข้ามา แล้วก็จ่ายเงินให้เป็นลูกจ้างในฟาร์มตัวอย่างในเวลาเดียวกัน เขาก็เห็นวิธีเลี้ยงเปิด เลี้ยงไก่ เลี้ยงแกะ เลี้ยงอะไรทั้งหลายแหล่ ชาวบ้านก็ได้เห็น... ชาวบ้านเห็นข้าพเจ้าเป็นพระราชินี เขาก็ไม่มีอะไรปกปิด มาเล่าบอกว่าแหมฉันบุกป่า หมายถึงป่าสงวนบุกป่าเข้าไป เดี่ยวนี้มีที่ดิน ๕ ไร่ ข้าพเจ้าดูในประวัติเห็นเขาทำอะไรมาเพียง ๕ ไร่ ถามเขาว่า อ้าวบุกเข้าไปตั้ง ๕ ไร่ ทำไมทำแค่ ๕ ไร่ เขาบอกมันไม่มีน้ำชิคคุณแม่ ไม่มีน้ำ ถึงทำอะไรไม่ได้ แค่ ๕ ไร่ ข้าพเจ้าก็เล็ดเซอร์ไปบอกชินบุกป่าอีกต่อไปอีกมาก ๆ น้ำก็จะน้อย ๆ เข้า ทำอะไรไม่ได้เลย เข้าใจไหม ยิ่งบุกป่าเท่าไร น้ำได้ดิน น้ำฝนอะไรก็จะลดน้อยลงไป ข้าพเจ้าดูเขา เขาก็บอกว่าอ้าวไม่รู้ว่าคุณแม่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างนั้นนี่ เขาอยากได้ที่ก็บุกป่า สารภาพ มาเล่าให้ฟังอย่างเบิกบาน บอกทีหลังรู้ไว้ล่ะว่า การที่ทางการสงวนป่าไว้ก็เพื่อความสมดุลของธรรมชาติ เพราะว่าทุกครั้งที่มีพายุมีฝน ต้นไม้ต่าง ๆ ก็จะถูกน้ำเข้าไว้ที่ลำต้นและก็ได้ดิน แล้วก็กลายเป็นน้ำบาดาลเป็นประโยชน์แก่พวกเราเอง นี่ถ้าเมื่อเราตัดป่า เพื่อจะเอาที่ดิน และนี่ก็พิสูจน์เลยว่า ตัดป่า ๕๐ ไร่ แต่ว่าไม่มีน้ำ ทำได้แค่ ๕ ไร่ เขาก็บอกอ้อ ถ้าพูดอย่างนี้ก็เข้าใจสิคุณแม่ ก็นึกเอ๊ะ เรายากจนไหน ๆ บุกแล้วก็บุกให้มันเยอะ ๆ ไปเลย...”

งานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มที่ “โครงการปาร์กน้ำ” เมื่อสมเด็จพระบรมราชินีนาถพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้นปลายปี ๒๕๒๕ ที่บ้านถ้ำตัว ตำบลปทุมวาปี อำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร เพื่อให้ราษฎรในชนบทเห็นว่ป่าไม้ในฐานะผู้เอื้ออำนวยให้เกิดปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยคัดเลือกราษฎรที่ยากจนที่สุด ๑๓ ครอบครัว

เป็นตัวอย่าง จัดที่ดินทำกินให้ปลูกพืชหมุนเวียน และปลูกไม้โตเร็วใช้ทำฟืนและไว้ใช้สอยในครัวเรือน โดยราษฎรดังกล่าวได้รับพระราชทานเงินเดือนช่วยเหลือในเบื้องต้น นอกจากนี้ ยังได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในการยังชีพ และอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ไปด้วยพร้อมกัน ทรงชักจูงให้ชาวบ้านในโครงการและหมู่บ้านใกล้เคียงปลูกป่าเพื่อให้รู้สึกมีความรักป่าและรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าไม้

อย่างถูกต้องและยั่งยืน สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ พระราชปราชญ์เสด็จมาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามสร้างอ่างเก็บน้ำช่วยเหลือการเกษตรของราษฎร แต่เมื่ออ่างเก็บน้ำมีน้ำน้อยหรือไม่มีน้ำ ก็จะไม่เกิดประโยชน์อย่างใด ดังนั้น จึงต้องหาคนมาช่วยกัน “สร้างป่า” เพื่อ “ให้น้ำ” ต่อมาขยายผล “หมู่บ้านปาร์กน้ำ” ไปยังอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง

นอกจากนี้ ยังสร้างอาชีพเสริมให้แก่ราษฎรในโครงการ โดยส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม นำไปทอผ้าไหมให้ได้มาตรฐานเป็นลวดลายศิลปะพื้นบ้านตามความชำนาญที่มีมาแต่ก่อน แล้วทรงรับซื้อเป็นตลาดผ้าไหมให้ จึงเกิดโครงการศิลปอาชีพควบคู่ไปกับโครงการปลูกต้นไม้ อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากป่าไม้แบบยั่งยืนไปด้วยกัน มีพระราชดำรัสว่า

“ให้เขาดูแลป่า ดูแลต้นไม้ขณะที่ท้องกำลังหิว ย่อมไม่ได้ผล ต้องให้เขามีรายได้ มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพเสียก่อน แล้วจึงไปช่วยให้เขาอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม”

เมื่อจัดตั้งหมู่บ้านปาร์กน้ำขึ้นมาแล้ว ทรงสังเกตเห็นว่าการสร้างป่าเพื่อให้คนอยู่กับป่ายังไม่เป็นธรรมชาติที่แท้จริง ควรวางแผนทางให้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในป่ามาก่อน อยู่กับป่าต่อไปได้อย่างผสมกลมกลืน คนสามารถเก็บผลประโยชน์จากป่า เก็บหาของป่า ฯลฯ โดยไม่ทำลายป่าหรือทำให้ป่าเสียหายตลอดทางระบบนิเวศน์ ขณะเดียวกันก็ดูแลป้องกันไฟป่า ไม่ล่าสัตว์ เป็นการคืนสภาพสมบูรณ์ให้ป่า อันเป็นที่มาของ **“โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่”**

ที่ได้เริ่มขึ้น ณ บ้านห้วยไม้หก ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และได้ขยายโครงการไปยังภาคอื่นอีกหลายแห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาป่าที่ยังอุดมสมบูรณ์ไม่ให้ถูกทำลาย ฟืนฟู่ป่าเสื่อมโทรมและป่าที่ถูกทำลาย โดยการปลูกเสริมป่าและปลูกป่าให้มีทั้งไม้ป่าธรรมชาติและไม่ใช้สอย ให้มีการช่วยเหลือด้านการเกษตรในพื้นที่ทำกินของราษฎร จัดหาแหล่งน้ำให้ราษฎรใช้บริโภคและใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ในพื้นที่ของโครงการก็จะปรากฏงานศิลปาชีพด้านต่าง ๆ ติดตามมาเพื่อให้ราษฎรมืออาชีพเสริม จนถึงปัจจุบันมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินามากมายหลายโครงการ ที่ดำเนินการตามแนวทางหมู่บ้านปาร์กน้ำ และบ้านเล็กในป่าใหญ่ โดยมีชื่อโครงการต่าง ๆ กันไป เช่น

- โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดอยฟ้าห่มปก อำเภอแม่ฮาด ดอยคำ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บ้านหนองห้า อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ฯลฯ
- โครงการอนุรักษ์สภาพป่าไม้บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอมก๋อย ยางเปียง แม่ตื่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
- โครงการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สวนป่าสิริกิติ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
- โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร บ้านทุ่งต้นจ้าว อำเภออมก๋อย บ้านขุนวิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
- โครงการพัฒนาบ้านแม่ต๋ำ อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

- โครงการฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ฯลฯ

บางพื้นที่ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริดังกล่าว มีการจัดตั้ง “ฟาร์มตัวอย่าง” ขึ้น โดยมุ่งให้เป็นแหล่งผลิตอาหาร (food bank) พื้นบ้านในชุมชน ส่งเสริมให้ราษฎรทำการเกษตรแบบเรียบง่ายแต่ยั่งยืน โดยเน้นการนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตได้จริง ใช้พื้นที่ที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ใช้พื้นที่น้อยแต่ให้ผลผลิตสูง เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ ปลูกพืชผักพื้นบ้าน พืชสมุนไพร พืชไร่ ไม้ผล เลี้ยงสัตว์ปีก สุกร ปลา เลี้ยงผึ้ง เพื่อผลิตน้ำผึ้ง ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อต้องการให้ราษฎรมืออาชีพและเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในพื้นที่ทำกินของตนเองในโอกาสต่อไป และเพื่อใช้เป็นแหล่งผลิตอาหารสำหรับบริโภคในชุมชน ส่วนที่เหลือก็นำไปจำหน่ายหรือนำไปแปรรูปเป็นรายได้เสริมต่อไป

โครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นครั้งแรกที่บ้านขุนแตะ ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ต่อมาขยายผลไปยังจังหวัดและภาคอื่น ๆ เช่น ฟาร์มตัวอย่างบ้านแม่ต๋ำ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ฟาร์มตัวอย่างบ้านแม่ต๋ำ อำเภอเสริมงามจังหวัดลำปาง ฟาร์มตัวอย่างบ้านร่มฟ้าทอง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเผ่า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ฟาร์มตัวอย่างบ้านจาเราะสะเดา อำเภอเมือง จันทวนนครราชสีมา ฟาร์มตัวอย่างบ้านห้วยป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นต้น

การดำเนินงานของฟาร์มตัวอย่างมีการพัฒนาเป็นขั้นตอนในขั้นแรกเป็นการสร้างรากฐานให้พึ่งตนเองได้ก่อน กล่าวคือให้มีกินมีใช้ครบถ้วน แล้วพัฒนาขึ้นมาเป็นความพอเพียงที่ยั่งยืน ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคอุปโภคสามารถนำสู่ตลาดโดยตรง หรือนำไปแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างรายได้ ตรงตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในปัจจุบันการดำเนินการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพภูมิประเทศและสภาวะการณของประเทศ ในรูปแบบโครงการผสมผสานกับโครงการที่ดำเนินมาแต่เก่าก่อน โดยคำนึงถึงกลุ่มประเด็นปัญหาที่โครงการจะต้องวางแผนเพื่อหาแนวทางแก้ไข เช่น ปัญหาความยากจนหรือความด้อยโอกาสของราษฎร ปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้และแหล่งน้ำ ปัญหาความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน เป็นต้น โดยเฉพาะพื้นที่บนภูเขาสูงตามแนวชายแดนที่มีปัญหาในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาความมั่นคงและการลักลอบล่าเลี้ยงยาเสพติดจากนอกประเทศ โครงการที่จัดตั้งขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ เช่น **โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ดอยฟ้าห่มปก ดอยดำ จังหวัดเชียงใหม่ บ้านแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บ้านหนองห้า อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ฯลฯ **สถานีพัฒนาการเกษตรที่สูง** ดอยแบแล อำเภออมก๋อย สถานีพัฒนาฯ ดอยอมพาย สถานีพัฒนาฯ บ้านแพกแซม จังหวัดเชียงใหม่ สถานีพัฒนาฯ บ้านธารทอง สถานีพัฒนาฯ บ้านปางขอน จังหวัดเชียงราย สถานีพัฒนาฯ ภูพยัคฆ์ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมี **โครงการจัดตั้งหมู่บ้านชาวไทยภูเขาตามพระราชเสาวนีย์** ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลต่อการปฏิบัติการทางทหาร ราษฎรในโครงการฯ ที่ตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูง จะช่วยเป็นหูเป็นตาในด้านความมั่นคง สกัดกั้นการล่าเลี้ยงยาเสพติดจากนอกประเทศทางโครงการฯ จัดหาพื้นที่ทำกิน ทำการเกษตร แหล่งน้ำ ส่งเสริมงานศิลปาชีพ และงานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ต้นน้ำลำธารไปด้วยพร้อมกัน การดำเนินงานของโครงการเป็นไปในรูปแบบของ **“หมู่บ้านยามชายแดน”** เช่น ที่บ้านปางตอง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านมะโอะโคะ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก บ้านแม่ส่วยดู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของโครงการแบบผสมผสานในสภาวะการณปัจจุบันของประเทศไทยก็เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าและต้นน้ำลำธารบนภูเขาหัวล้านที่ถูกแผ้วถาง อนุรักษ์ผืนป่าต้นน้ำลำธารที่ยังเหลืออยู่ สกัดกั้น

เส้นทางล่าเลี้ยงยาเสพติดตามแนวชายแดน สนับสนุนแผนป้องกันประเทศโดยมีราษฎรเป็นหูเป็นตาให้ทางราชการช่วยสร้างงานให้ราษฎร และช่วยดูแลประชากรชาวเขาให้มีแหล่งผลิตอาหารอย่างพอเพียง

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายหลายโครงการดังกล่าว แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการแก้ไขปัญหารักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และแสดงถึงพระอัจฉริยภาพอันสูงส่งในการแก้ไขปัญหามลพิษและสังคมทรัพยากรป่าไม้ไม่เพียงได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและเปลี่ยนสภาพจากความเสื่อมโทรมไปสู่สภาพป่าสมบูรณ์ อำนวนโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ดินต้นน้ำลำธาร และที่สำคัญก็คือ ราษฎรที่ทำกินในพื้นที่ที่ยังสามารถดำเนินวิถีชีวิตต่อไปได้ในพื้นที่เดิม แต่ได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์และฟื้นฟูตามโครงการนั้น ๆ ด้วย ราษฎรต่างก็มีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนโดยแท้ 🌿

โมกราชินี

Mok Rachinee

Wrightia sirikitiae D.J. Middleton & Santisuk

ชื่อวงศ์ APOCYNACEAE

ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง ๖ เมตร มีน้ำยางขาว กิ่งอ่อนมีแผลระบายอากาศทั่วไป ใบ เดี่ยว ออกตรงข้ามเป็นคู่ รูปรีแกมขอบขนาน กว้าง ๒ - ๕ เซนติเมตร ยาว ๓ - ๙ เซนติเมตร ปลายใบแหลม ผิวใบด้านล่างมีขนปรายทั่วไป ดอก สีขาว ออกเป็นช่อจากปลายยอด มี ๒ - ๘ ดอก ขนาดบานเต็มที่ กว้าง ๔ - ๕.๕ เซนติเมตร กลีบดอก ๕ กลีบ รูปขอบขนานปลายมน เกสรผู้ ๕ อัน เป็นมัดยอดแหลมอยู่กลางดอก เกสรผู้ที่เป็นหมันมีจำนวนมาก แตกเป็นวงรัศมีรอบฐานดอก ผล เป็นฝักคู่สีน้ำตาล รูปขอบขนานส่วนปลายโค้งและกว้างกว่าส่วนโคนยาว ๘.๕ - ๑๔ เซนติเมตร ผิวมีแผลระบายอากาศ แก่แล้วแตกตามยาว เมล็ด แบนรี ยาว ๑.๕ - ๓ เซนติเมตร

การกระจายและนิเวศวิทยา เป็นพืชถิ่นเดียว พบเฉพาะในประเทศไทยตามบริเวณเขาหินปูน ที่อำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี มีสถานภาพเป็นไม้หายาก และใกล้สูญพันธุ์ 🐼

Tree, up to 6 m high Leaves simple, opposite, elliptic-oblong, 2 - 5 cm broad by 3 - 9 cm long; apex acuminate, pubescent beneath. Inflorescence terminal, dichasial, 2 - 8 flowered. Flowers white, 4 - 5.5 cm across; cup-shaped; Petals 5, apex obtuse to round. Stamens 5, sinistrose in bud. Corona adnate to corolla lobes with many filaments. Fruit paired follicles, wider towards the apex, 8.5 - 14 cm Long. Seeds elliptic, with a coma.

Known only from the site collection on limestone mountain at Phra Phutthabat, Saraburi province. 🐼

การสร้างขบวนการขับเคลื่อน

เศรษฐกิจพอเพียง

จักรมณต์ ผาสุกวนิช*

เกริ่นนำ

ตลอดเวลากว่าครึ่งศตวรรษ นับตั้งแต่**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ได้ทรงทุ่มเทพระวรกายและพระสติปัญญา ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพลกนิกรของพระองค์อย่างมิเคยย่อท้อ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของพลกนิกรเป็นที่ตั้ง ทรงอาศัย**หลักการพัฒนา**ที่อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรม หลักวิชา ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่**เหมาะสมกับภูมิสังคมไทย** เป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา เพื่อให้เป็นพื้นฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างประโยชน์สุขของพลกนิกรทุกหมู่เหล่าของประเทศ

จาก**พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์** นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรง**เตือนสติ**ประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อว่า **เศรษฐกิจพอเพียง**

* อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมาเป็น**บทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ** ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับอัตราภาพขององค์กร สังคม หรือบริบทของประเทศ หรือความพร้อมของคนและระบบที่หวังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุน หรือตลาดจากภายนอกประเทศมากเกินไป โดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มั่นคงและเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกในขณะเดียวกัน ปัญหาซึ่งทับถมมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม

ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญ และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่เกิดปัญหาทางสังคม ความย่อหย่อนทางคุณธรรม ความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทเรียนจากการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น ได้ทำให้ประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ย้อนกลับมาพิจารณาและทบทวนวิถีการดำเนินชีวิต และแนวทางการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา แล้วหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตาม**แนวพระราชดำริเศรษฐกิจ**

พอเพียงของพระองค์ จนเกิดกลุ่มนักคิดและนักปฏิบัติ จากหลายหน่วยงานและหลายสาขาอาชีพ ทั้งในระดับ ราชอาณาจักรและส่วนกลาง ที่หันมาให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในเชิงกรอบแนวคิดทางทฤษฎี และใช้เป็นแนวทางประกอบการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานหลัก ในการวางแผนของประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของแนวพระราชดำริดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากลับกรองพระราชดำรัส

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สรุปออกมาเป็นนิยามความหมาย **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** และได้เชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับ และทุกภาคส่วนของสังคมมีความเข้าใจในหลักปรัชญาฯ และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความเข้มแข็ง และประเทศชาติมั่นคงในที่สุด

แนวคิดหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยมี **เป้าประสงค์** คือ มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ **ความพอเพียง** หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน โดยมี**เงื่อนไขพื้นฐานในการที่จะก่อให้เกิดความพอเพียง** คือ จะต้องอาศัย**ความรู้** **ความรอบคอบ** และ**ความระมัดระวัง**อย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ ทุกขั้นตอน การเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

ตัวอย่างภาคปฏิบัติที่รู้จักกันแพร่หลายตัวอย่างหนึ่งของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ แนวพระราชดำริ **ทฤษฎีใหม่** ที่พระราชทานไว้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการสร้างความมั่นคงในระดับครัวเรือน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่งก่อน โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น แล้วก้าวเข้าสู่การรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปกลุ่ม ชุมชน หรือกลุ่มธุรกิจต่อเนื่อง เพื่อร่วมมือกันสร้างสรรค์ และป้องกัน

แรงกระทบทางลบจากภายนอก สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และท้ายสุดเป็นการสร้างความเชื่อมโยง กับธุรกิจขนาดใหญ่ ภาครัฐ หรือองค์กรต่าง ๆ นอกกลุ่มเพื่อขยายขอบเขตความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ไปสู่ระดับประเทศ

การริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนฯ

หลังจากที่ สศช.ได้เชิญ**ปราชญ์ของเศรษฐกิจพอเพียง** ตามพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นประธานนำทางการพัฒนาประเทศระยะหนึ่งแล้วก็ได้พบว่า ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนและมีการตีความที่หลากหลายเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สศช.จึงเสนอให้ริเริ่ม**การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง** เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมต่อการขยายผล แนวทางการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในปัจจุบัน รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง

สศช.ได้เสนอกรอบแนวคิดและแนวทางการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงต่อคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณา เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๖ และคณะกรรมการฯ มีมติให้ความเห็นชอบต่อการดำเนินการดังกล่าว ว่าเป็นเรื่องที่ดีควรสนับสนุน โดยมีข้อเสนอแนะให้เน้นการมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม วิธีการที่หลากหลายในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การวัดผลสำเร็จเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับเชิงปริมาณ และให้ความเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้คณะกรรมการฯ โดยมีนายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นประธาน เพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนฯ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายของการขับเคลื่อนฯ

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนฯ มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการ**นำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต** ในหมู่ประชาชนทุกภาคส่วน และทุกระดับ โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับให้สามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และบทบาทของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม และท้ายที่สุด นำไปสู่การปลูกฝังปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับระบบ และโครงสร้างการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ ยุทธวิธีในการขับเคลื่อนจะมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและชัดเจน

แนวทางการสร้างขบวนการขับเคลื่อนฯ

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งสานต่อความคิด เชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้อย่างหลากหลาย และจุดประกายให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับและการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น การสร้างขบวนการขับเคลื่อนฯ จะมีขอบเขตการดำเนินงาน ๔ แผนงาน ควบคู่กันไปด้วย

๑) **แผนงานเชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง** โดยสร้างแกนกลางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทำหน้าที่ขยาย เชื่อมโยง และพัฒนาเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ **เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง** ตลอดจนสนับสนุนความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ให้มี**โอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์**และความรู้ร่วมกัน รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ที่จะเป็นฐานสำหรับเชื่อมโยง

เครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถเผยแพร่ให้ประชาชนในภาคส่วนต่าง ๆ นำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ และขยายผลได้อย่างต่อเนื่อง

๒) **แผนงานพัฒนาวิชาการและส่งเสริมการศึกษาวิจัย** โดยพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ที่ชี้ให้เห็นแนวทาง วิธีการ ตลอดจนประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การพัฒนาวิชาการจะเน้นการวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อให้มีแนวทางเลือกในการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ และการสร้างระบบเตือนภัยเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในสังคม

๓) **แผนงานสร้างหลักสูตรและกระบวนกรเรียนรู้** โดยสร้างรูปแบบของกระบวนกรเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน วิทยากร ครู ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นักการเมือง เป็นต้น ให้มีโอกาสดำเนินกรและเรียนรู้จากการปฏิบัติจนสามารถตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ น้อมนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ทั้งนี้ การสร้างรูปแบบกระบวนกรเรียนรู้จะเน้นการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อหารูปแบบ การหาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมและเหมาะสม ตลอดจนสร้างความพร้อมของแต่ละกลุ่มเป้าหมายให้สามารถนำไปดำเนินการต่อได้เองอย่างต่อเนื่อง

๔) **แผนงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อสร้างกระแสสังคม** โดยสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในวงกว้าง ปลูกฝังค่านิยม และ

สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนคำนึงถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่จะต้องมีวิธีการและรูปแบบในการสื่อสาร เพื่อการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งสอดคล้องกับเนื้อหาและ แนวคิดของหลักปรัชญา

กลไกและระยะเวลาการดำเนินการ

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องมีแกนกลางในการขับเคลื่อนฯ และเป็นกลไก หลักในการบริหารจัดการ เพื่อความมีประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการระดมพลังและทรัพยากรจากทุกภาค ส่วน โครงสร้างการบริหารจัดการจะเป็นกลไก ๓ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิเศรษฐกิจพอเพียง ทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะเชิงแนวทาง และข้อพิจารณาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับที่ ๒ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอยู่ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่ประสานเครือข่ายทั้งในระดับ นโยบายและระดับปฏิบัติให้เกิดการนำเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม กำหนดกลยุทธ์ และกิจกรรมหลัก ๆ ของการดำเนินงาน ตลอดจนจัดลำดับ ความสำคัญของกิจกรรมภายใต้แผนงานในการสร้าง ขบวนการขับเคลื่อนฯ และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน

ระดับที่ ๓ กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็น หน่วยงานหนึ่งภายในสำนักงานฯ ทำหน้าที่เป็นฝ่าย เลขาธิการคณะอนุกรรมการฯ และเป็นศูนย์กลาง

เชื่อมโยงเบื้องต้นของเครือข่ายดำเนินการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทางที่คณะอนุกรรมการฯ ให้ ความเห็นชอบ และรับผิดชอบการดำเนินงานในภาคปฏิบัติ ตลอดจนการบริหารจัดการทั่วไป

ระยะเวลาดำเนินการ การดำเนินการขับเคลื่อนฯ ได้เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๔๖ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ โดยมุ่งเผยแพร่ขยายผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ประชาชนทั่วไป โดยมี เครือข่ายเรียนรู้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทั่วประเทศ ตั้งแต่เครือข่ายในระดับเยาวชน จนถึงเครือข่ายในสาขา อาชีพต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียงที่มีพลัง และเครือข่ายต่าง ๆ จะนำเสนอตัวอย่าง ผลงานของตนที่เกี่ยวข้องและโดดเด่นในพื้นที่ หรือตาม ภารกิจของแต่ละภาคี ตลอดปี ๒๕๕๐ เพื่อเป็นการทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายผลการดำเนินงาน เพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๐

บทส่งท้าย

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนี้ จะเป็นการ เสริมพลังการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเอง และการอยู่ ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในเวทีโลก เพราะแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้าง ฐานเศรษฐกิจและสังคมในระดับรากหญ้าให้เข้มแข็ง ในขณะที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีเสถียรภาพ ในระดับระหว่างประเทศ สามารถปรับตัว เลือกรับ สิ่งที่เป็นประโยชน์ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ จากทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ และ นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในที่สุด 🇹🇹

ติดต่อขอข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๘๒ ๙๒๗๒ โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๖๑๒๗
sufficiency@nesdb.go.th หรือ เยี่ยมชมได้ที่
<http://www.sufficiencyonomy.org>

การประชุมนานาชาติระดับรัฐมนตรี

ในหัวข้อ ทางเลือกในการพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียง

(The Ministerial Conference on Alternative Development : Sufficiency Economy)

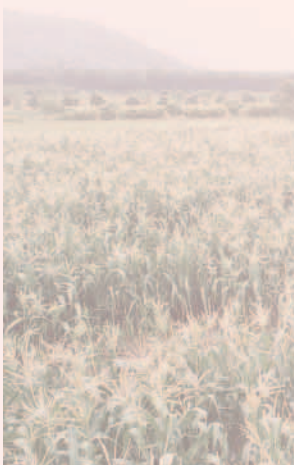
ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์*

“...แนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการแก้ปัญหาทั้งในเมืองใหญ่และในชนบท คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีได้หมายความว่า จะต้องใช้ชีวิตอย่างขัดสนและตระหนี่ และไม่ได้หมายความว่า จะต้องปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่สามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกได้...”

พระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พระราชทานในพิธีเปิดการประชุมระดับรัฐมนตรีในหัวข้อ

ทางเลือกในการพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียง

ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ กระทรวงการต่างประเทศร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัด การประชุมระดับรัฐมนตรีในหัวข้อ ทางเลือกในการพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียง (The Ministerial Conference on Alternative Development : Sufficiency Economy) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานเพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาดังกล่าวให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริงทั้งในด้านเกษตรกรรม การลดความยากจน และการพัฒนาชนบท โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมในระดับรัฐมนตรีของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนด

* ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

นโยบายและเป็นผู้ที่มีอำนาจการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและการวางแผนการพัฒนา เพื่อให้การเผยแพร่แนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ได้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและการใช้ปรัชญาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในประเทศต่าง ๆ อีกด้วย

การประชุมนานาชาติระดับรัฐมนตรีนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จในการดำเนินงาน**โครงการบัวแก้วสัมพันธ (Buakaew Roundtable International : Sufficiency Economy-BRITSE)** ซึ่งเป็นโครงการแรกที่กระทรวงการต่างประเทศได้จัดขึ้น ร่วมกับสำนักงาน กปร. เพื่อเผยแพร่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้จัดไปแล้ว ๒ ครั้ง ในปี ๒๕๕๖ และ ๒๕๕๗ มีผู้เข้าร่วมโครงการเป็นผู้แทนระดับเจ้าหน้าที่จากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับผู้เข้าร่วมการประชุมนานาชาติระดับรัฐมนตรีครั้งนี้ประกอบด้วย รัฐมนตรีจากประเทศกำลังพัฒนาใน ๓ ภูมิภาค คือ เอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา ได้แก่ อัฟกานิสถาน ภูฏาน บูร์กินาฟาโซ กัมพูชา จีน โคลัมเบีย อียิปต์ อิหร่าน จอร์แดน เคนยา ลาว มาดากัสการ์ มอริเชียส พม่า เนปาล ศรีลังกา ชูแดน ติมอร์ตะวันออก และเวียดนาม พร้อมด้วยผู้ติดตาม ซึ่งเป็นผู้บริหารในระดับสูงของกระทรวงอีกประเทศละ ๑ คน และเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งจากสถานเอกอัครราชทูตของแต่ละประเทศ นอกจากการบรรยายแล้ว ผู้เข้าร่วมประชุมยังได้มีโอกาสดูงาน กรณีศึกษาการนำหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจริง ซึ่งได้แก่การเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็น “ตัวอย่างความสำเร็จ” ที่ยึดหลักการพัฒนาที่สำคัญ อาทิ “การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับความจำเป็น” “เรียบง่ายและประหยัด” เป็นไปตาม “ภูมิสังคม” อีกทั้งยังคำนึงถึง “การส่งเสริมความรู้และเทคนิควิชาการที่เหมาะสม” พร้อมทั้งได้เยี่ยมชมบ้านเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง

เหนือสิ่งอื่นใด การประชุมครั้งนี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุม ณ วิเทศสโมสร กระทรวงการต่างประเทศ โดยมี ฯพณฯ นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเลขาธิการ กปร. ตลอดจนผู้เข้าร่วมการประชุม ฝ่ายฯ รับเสด็จ จากนั้น ฯพณฯ นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี ได้บรรยายสรุปภาพรวมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริสรุปความว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชนิธิกรณียกิจเพื่อช่วยเหลือราษฎรโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยตลอด เพื่อให้ประชาชนที่ยากไร้ได้มีชีวิตอยู่อย่างสมดุล และพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องอพยพเข้ามาয়เมืองใหญ่ ๆ ดังนั้นแนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการแก้ปัญหาทั้งในเมืองใหญ่และในชนบท คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงมิได้หมายความว่าต้องใช้ชีวิตอย่างขูดรีดและตระหนี่และไม่ได้หมายความว่าต้องปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่สามารถเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกได้โดยการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ซึ่งทำให้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองมากขึ้น เนื่องจากระบบการซื้อขายจะทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งหมายถึงว่ามีค่าใช้จ่ายน้อยลงและใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยต้องคำนึงว่าจะต้องมีการควบคุมงบประมาณรายจ่ายในระดับหมู่บ้านและชุมชนอย่างเป็นระบบและพอเพียง ซึ่งหมายถึงว่า จะต้องมีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา”

จากนั้น นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี ได้นำคณะเดินทางไปดูงาน ณ สถานที่จริงซึ่งได้นำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ สถานที่แรกที่คณะของรัฐมนตรีและผู้ติดตามจากประเทศต่าง ๆ ได้เยี่ยมชมคือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสามัคคี จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อเดินทางไปถึงศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้รับฟังการบรรยายสรุปผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จากนั้น นั่งรถพ่วงเพื่อทัศนศึกษาและชมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ซึ่งสร้างความประทับใจและความเพลิดเพลินไปกับการดูงาน ณ จุดดูงานต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย แปลงปลูกหญ้าแฝก แปลงทฤษฎีใหม่ และสวนสมุนไพร ฯลฯ

ณ แปลงหญ้าแฝก คณะฯ ได้รับฟังการบรรยายสรุปความเป็นมาของโครงการและการปลูกหญ้าแฝกในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเล็งเห็นถึงประโยชน์ของหญ้าแฝกในการแก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินและที่สำคัญยังช่วยในการอนุรักษ์ความชุ่มชื้นไว้ใต้ดินและมีผลต่อความสมดุลทางธรรมชาติ

หลังจากเยี่ยมชมแปลงหญ้าแฝกแล้ว รถพ่วงได้นำคณะฯ แวะชมแปลงสาธิตทฤษฎีใหม่ ซึ่งนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มาดำเนินการในการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้ผลตลอดทั้งปี

จากนั้น คณะฯ ได้ชมสวนสมุนไพร ซึ่งมีพืชสมุนไพรพื้นเมืองมากถึง ๔๐๐ ชนิด ปลูกอยู่บนเนื้อที่ขนาดใหญ่ถึง ๑๔.๗๕ ไร่ สวนสมุนไพรนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีคุณค่า อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการศึกษาและการฝึกอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์พืชสมุนไพร เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และผลิตภัณฑ์ความงามที่ทำจากพืชสมุนไพร

เมื่อเยี่ยมชมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซอนฯ แล้ว คณะฯ ได้เดินทางไปยังบ้านและแปลงเกษตรกรรมของนายสมศักดิ์ ทองอ่อน ซึ่งเป็นเกษตรกรตัวอย่างที่ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการหาเลี้ยงชีพในชีวิตประจำวัน โดยการเพาะปลูกในรูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ส่งผลให้มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเพื่อให้คณะฯ ได้เห็นตัวอย่างของการนำปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทางปฏิบัติได้จริงตามลักษณะของภูมิภาคนั้น ๆ

ต่อมาคณะฯ ได้เดินทางไปเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนาบกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อทัศนศึกษาและชมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการภายในศูนย์ฯ ประกอบด้วยแปลงเกษตรผสมผสาน งานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์ และงานอุตสาหกรรมในครัวเรือนและผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร

ณ แปลงเกษตรผสมผสาน คณะฯ ได้รับฟังการบรรยายสรุปถึงผลการดำเนินงาน ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาวิจัย ทดสอบและสาธิตระบบเกษตรกรรม บนพื้นที่ ๑๒.๕ ไร่ โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการทำการเกษตรที่มีความหลากหลายทั้งด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนในการผลิต อีกทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานได้มากที่สุด โดยเฉพาะความต้องการทางด้านอาหาร

ในส่วนของงานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ การดำเนินงานแบ่งออกเป็น ๔ กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมสาธิตอาชีพการเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมศึกษา ค้นคว้า วิจัย การขยายผลสู่เกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และการฝึกอบรมเกษตรกร โดยมีจุดประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก ภายใต้แนวพระราชดำรินี้ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรได้มีแหล่งอาหารโปรตีนไว้บริโภคในครัวเรือนและหากสามารถเลี้ยงสัตว์ได้จำนวนมากก็สามารถนำไปขายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวต่อไป

ต่อจากจุดดูงานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์ คณะฯ ได้ชมการแสดงผลงานต่าง ๆ ในส่วนของงานอุตสาหกรรม

ในครัวเรือนและผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรซึ่งประกอบไปด้วย งานส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมสนับสนุนโครงการหลักต่าง ๆ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ทั้งนี้ การส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรนั้น ได้ยึดหลักตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ราษฎรใช้เวลาว่างหลังจากการประกอบอาชีพหลักเป็นอาชีพเสริม เพื่อผลิตสิ่งของจำเป็นในการดำรงชีพไว้ใช้ในครอบครัวและจำหน่าย เพื่อเป็นรายได้เสริมในการประกอบอาชีพหลัก เน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีอยู่ซึ่งสินค้าที่นำมาจัดแสดงนั้นมีหลากหลายประเภท เช่น ผ้าทอมือ ประกอบเส้นใยพืช การทำผ้าไหมและผ้าฝ้ายแบบต่าง ๆ การจักสานใบเตย รวมถึงการนำวัชพืชมามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่าง ๆ มากมาย ซึ่งได้รับความสนใจจากคณะฯ เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ คณะฯ ได้เลือกซื้อสินค้าที่นำมาจัดแสดงไว้เป็นจำนวนมาก

ในวันต่อมา คณะฯ ได้เดินทางไปเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรับฟังการบรรยายสรุปผลการดำเนินงาน และเยี่ยมชมกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ฯ อาทิ การฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

การใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน และพื้นที่จำลองแนวทางการขยายผลงานศึกษาวิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ สู่ระบบการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

ณ จุดศึกษาดูงานฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารและการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน คณะฯ ได้รับฟังการบรรยายสรุปถึงการดำเนินการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้อุดมสมบูรณ์ โดยมีวิธีการพัฒนาป่าไม้ ๓ วิธี คือ การพัฒนาป่าด้วยระบบชลประทาน การพัฒนาป่าด้วยระบบเหมืองฝายต้นน้ำลำธาร ฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check Dam) และการศึกษาพัฒนาโดยอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ ตลอดจนการปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

จากนั้น คณะฯ ได้ศึกษาดูงานพื้นที่จำลองแนวทางการขยายผลการศึกษาวิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ สู่ระบบการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยการจำลองพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ได้รับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติด้วยวิธีการฟื้นฟูและพัฒนาป่าต้นน้ำลำธาร ๓ วิธี และปลูกป่า ๓ อย่าง เพื่อประโยชน์ ๔ อย่าง ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งส่งผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนผู้อาศัยอยู่บริเวณชายเขาได้อุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้หวงแหนและช่วยกันรักษาอย่างยั่งยืน

ต่อจากนั้น คณะฯ ได้เดินทางโดยเครื่องบินมายังจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเยี่ยมชมบ้านและแปลงเกษตรกรของนายเขียน สร้อยสม เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งได้นำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนทำให้มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หลังจากเสร็จสิ้นการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๔ แห่งแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คณะรัฐมนตรีของประเทศที่เข้าร่วมการประชุมฯ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อชกถามข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำมาซึ่งความปลาบปลื้มปิติแก่คณะฯ เป็นอย่างยิ่ง

พระราชดำริที่ล้ำเลิศ...

จุดเริ่มต้นของบูรณาการ

วันนี้กองบรรณาธิการได้มีโอกาสเดินทางไปสัมภาษณ์ คุณชัยชาญ ชโลธร อดีตผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผนวกกรมพัฒนาที่ดินเพื่อเรียนสัมภาษณ์ให้ท่านเล่าถึงความทรงจำเมื่อครั้งที่ได้ทำหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ มาตั้งแต่เริ่มต้นในปี ๒๕๒๖ ซึ่งในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าและส่งผลให้ประชาชนในจังหวัดนราธิวาสและจังหวัดใกล้เคียงได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งในขณะนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้เป็นต้นแบบของการพัฒนาดินเปรี้ยวที่ประสบผลสำเร็จเป็นแบบอย่างให้กับพื้นที่ดินเปรี้ยวของจังหวัดอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาเฉกเช่นเดียวกัน

เมื่อกล่าวถึงศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๔ เพื่อศึกษาค้นคว้า วิจัย ทดลองและพัฒนาดินอินทรีย์และดินที่มีปัญหาอื่น ๆ ในพื้นที่พรุ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาต่อไป ในเรื่องนี้ คุณชัยชาญ ชโลธร อดีตผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในขณะนั้นได้ย้อนรำลึกเรื่องราวเมื่อปี ๒๕๒๖ ให้กองบรรณาธิการได้ฟังว่า

“ภาพครั้งแรกที่ได้รับเสด็จ เมื่อปี ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ แปรพระราชฐาน ณ พระตำหนัก ทักษิณราชนิเวศน์ คงเป็นภาพที่มจจดจำไปตลอดชีวิต ในช่วงนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เพ็ญจะหายจากพระอาการประชวร และหมอกก็ขอให้หิ้งดทรงงานเยี่ยมเยียนราษฎร ดังนั้น การเยี่ยมเยียนราษฎรจึงเป็นพระราชภารกิจของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ที่เสด็จฯ ออกเยี่ยมเยียนราษฎรแทบทุกวัน ข้าราชกรทุกหน่วยจึงต้องคอยสดับรับฟัง (หาข่าว) ว่าจะเสด็จฯ ออก ณ จุดใดเพื่อจะได้ตามเสด็จหรือรับเสด็จได้ทัน

วันนั้นจำได้ว่าเป็นวันเสาร์ มีข่าวแพร่โดยทั่วไปว่าวันนี้สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ จะเสด็จฯ ส่วนพระองค์พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จฯ ไปยังภาคอีสาน เนื่องในการมรณภาพของพระเถระ (น่าจะเป็นหลวงปู่ขาว อนาลโย) ดังนั้น ทั้งจังหวัดมิได้เตรียมการรับเสด็จหรือตามเสด็จแต่ประการใด ส่วนผมเองก็เข้าไปทำงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ตามปกติ

ในช่วงบ่าย เวลาประมาณสี่โมงเศษ ในขณะที่ผมดูงานการก่อสร้างอาคาร ผมเห็นรถยนต์ของพระตำหนักทักษิณฯ วิ่งเข้ามา ๒ - ๓ คัน วิ่งไปตามถนนต่าง ๆ ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จนกระทั่งไปสุดถนนที่เป็นทางตัน แล้วก็กลับรถพากันวิ่งออกนอกศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ลับสายตาไป สักครู่หนึ่งผมเห็นรถตำรวจวิ่งผ่านมาจึงโบกรถให้หยุดและสอบถามจึงได้ทราบว่า เป็นขบวนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้นจะตามเสด็จก็ไม่ทันแล้ว

จึงได้แต่แจ้งชื่อและตำแหน่งของผมให้นายตำรวจท่านนั้นได้ทราบหรือรู้จักไว้เท่านั้นแต่ก็มีเสียหลาย สักพักหนึ่งก็เห็นรถตำรวจวิ่งมาที่สำนักงาน ตำรวจคนหนึ่งลงมาถามว่า **นายชัยชาญคนไหน** ผมก็ตอบว่า **ผมเองครับ** ตำรวจคนนั้นก็ถามต่ออีกว่า **หัวหน้าศูนย์พิกุลทองฯ** ผมก็ตอบว่า **ผมเองครับ** เขาจึงให้ผมขึ้นรถและพาผมไปที่อ่างเก็บน้ำใกล้บ้าน

ที่อ่างเก็บน้ำใกล้บ้านผม จึงเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับยืนทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำ ซึ่งขณะนั้นกักเก็บน้ำได้เกือบเต็มอ่าง และ ณ อ่างเก็บน้ำใกล้บ้านนี้เองที่เป็นครั้งแรกในชีวิตของผมที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายรายงานเกี่ยวกับความจุของอ่างและวัตถุประสงค์ที่จะนำน้ำจืดจากอ่างนี้ไปใช้ประโยชน์ในงานทดลอง วิจัยภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งถามว่า **มีแผนที่ไหม ?** ซึ่งในขณะที่เข้าเฝ้าฯ นั้นกะทันหันมาก ไม่มีอะไรติดไม้ติดมือไปเลยจึงได้แต่กราบบังคมทูลตอบว่า **มี** แต่อยู่ที่สำนักงาน พระองค์จึงมีรับสั่งให้นำเสด็จฯ กลับมาที่สำนักงาน

ณ สำนักงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เป็นสำนักงานชั่วคราว เป็นกระท่อมมุงจาก ซึ่งภายในผมมีแผนที่ต่าง ๆ ติดบอร์ดถาวรอยู่แล้ว ผมจึงได้ถวายรายงานไปตามชนิดของแผนที่ โดยเริ่มจากแผนที่ระดับ

และขอบเขตว่า มีพื้นที่ตอนจัด ให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่งานพัฒนาที่ดิน ใช้เป็นที่ตั้งอาคารต่าง ๆ งานป่าไม้ งานปศุสัตว์ งานวิชาการเกษตร ซึ่งจะเป็นงานสาธิตการเพาะปลูกและการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมในพื้นที่ตอนในพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมขังหรือพื้นที่พรุ ก็จัดให้เป็นพื้นที่เพื่อการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัดหรือพื้นที่พรุให้ใช้ประโยชน์ได้สูงสุด จากนั้น ก็ได้ถวายรายงานเกี่ยวกับแผนที่ดิน ที่กองสำรวจฯ กรมพัฒนาที่ดิน ได้ดำเนินการสำรวจดินอย่างละเอียดทั่วพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ไว้ให้เป็นข้อมูลพื้นฐานแก่นักวิชาการที่จะเข้ามาดำเนินการวิจัย ทดลองในพื้นที่ หรือผู้ที่จะใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการเกษตรต่อไป ซึ่งแต่ละชุดดินหรือหน่วยแผนที่ดิน ก็จะมีสัญลักษณ์กำกับไว้ ทำให้ง่ายต่อการถวายเป็นงานถึงลักษณะคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ดินชั้นบนจนถึงดินชั้นล่าง แต่ผมก็สะดุดใจได้เมื่อได้ยินพระราชดำรัสถามว่า **ที่ลึกลงไปอีกเป็นอย่างไร**

ผมกราบบังคมทูลตอบว่า ไม่ทราบพระพุทธเจ้าข้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีรับสั่งต่อว่า **ให้เจาะลึกลงไปอีก เพื่อให้คนอื่นใช้ประโยชน์ได้ด้วย** หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งว่า **ให้นำไป**

ผมจึงนำเสด็จพระราชดำเนินออกจากกระท่อมสำนักงานชั่วคราว เพื่อออกมานอกสำนักงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหยุดพระราชดำเนินและมีพระราชดำรัสว่า **พวกนี้ เป็นใคร**

ผมหันไปมอง จึงเห็นราษฎรกลุ่มหนึ่งนั่งรอรับเสด็จกันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เป็นจำนวนมาก ผมขอเรียนให้ทราบด้วยความสัจย์จริงว่า ในขณะที่ผมอยู่เบื้องหน้าพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีอาการตื่นเต้นเป็นอย่างมากทีเดียว ซึ่งนอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ผมจะไม่เห็นผู้ใดเลย และนับได้ว่าเป็นความโชคดีของผม ราษฎรที่มีพระราชดำรัสถามนั้น ผมรู้จักแทบทั้งนั้นเพราะเป็นคนงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ นั้นเอง

เป็นคนงานของศูนย์ฯ ที่มีบ้านอยู่รอบ ๆ ศูนย์ฯ พระพุทธเจ้าข้า ผมกราบบังคมทูลตอบ

นี้แหละ เงินผืนที่แท้จริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสต่อพร้อมทั้งทรงอธิบายขยายความว่า **โครงการนี้ชาวบ้านได้เงินและศูนย์ฯ ได้ผลงาน**

ในเรื่องเงินผืนนี้เคยเป็นโครงการที่โด่งดังมากในสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนในเรื่องเงินผืนตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสนั้น เมื่อนำมาพิจารณาอีกในภายหลังก็ให้เห็นความเป็นจริงอย่างมีต้องสงสัย กล่าวคือ ตั้งแต่เริ่มมีโครงการก็จะมีการจ้างแรงงานตามหน่วยงานต่าง ๆ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ โดยเฉลี่ยรวมกันวันละประมาณ ๑๐๐ คน ตลอดทั้งปีคิดเป็นเงินงบประมาณที่กระจายเป็นรายได้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัวราษฎรโดยรอบศูนย์ฯ ปีละนับล้านบาท ผมเคยคิดว่าจะนำเสนอเรื่องเงินผืนนี้แก่สำนักงาน กปร. ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ให้บรรจุเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการและผลพลอยได้จากการจ้างงานที่อยู่โดยรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ก็คือ แรงงานเหล่านี้ได้เรียนรู้วิธีการที่ได้ผลดีภายในศูนย์ฯ และสามารถนำไปใช้ต่อที่บ้าน

ในช่วงที่เสด็จฯ ออกจากสำนักงาน ก็เป็นเวลาใกล้ค่ำ ผมจึงตัดสินใจนำเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรแปลงสาธิตของงานพัฒนาที่ดินและงานวิชาการเกษตรที่ได้จัดทำไว้บนพื้นที่ดอน ทางที่เสด็จฯ ก็ค่อนข้างสะดวกและไม่ไกลนัก ผมสังเกตเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ อย่างช้า ๆ เนื่องจากเพิ่งหายจากอาการพระประชวรใหม่ ๆ ผมจึงนำเสด็จฯ อย่างช้า ๆ เมื่อถึงจุดที่ผมถวายนการทอดพระเนตรก็เป็นเวลาพลบค่ำ มีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ทราบข่าวการเสด็จฯ มารับเสด็จได้ทันหลายท่านด้วยกัน เช่น ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส และท่านอธิบดีกรมชลประทาน เป็นต้น

ในการเสด็จฯ ทอดพระเนตรศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภุลทองฯ ครั้งนั้นเป็นครั้งแรก ผมคิดว่าทรงพอพระราชหฤทัยและทรงมีพระราชปฏิสันถารกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มารับเสด็จอย่างเป็นกันเอง ทรงมีพระเมตตาเล่าเรื่องราวรวมทั้งเกร็ดความรู้ให้ฟังหลายเรื่องจนกระทั่งได้เวลาเสด็จฯ กลับ ก่อนเสด็จฯ กลับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสว่า

วันนี้จุใจমনะ แล้วจะมาอีก มาเมื่อไรไม่บอก

พระราชดำรัสเพียงสั้น ๆ นี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นแก่ผมเอง โดยถือเป็นนัยบ่งบอกให้ผมต้องมีความพร้อมในการรับเสด็จอยู่ตลอดเวลา”

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมชมกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภุลทองฯ ในครั้งนั้น ในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้มีวิธีการสนองอย่างไรบ้าง ในเรื่องนี้คุณชัชชาญได้เล่าว่า

“หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จฯ กลับกรุงเทพมหานคร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภุลทองฯ ได้จัดประชุมเพื่อประมวลพระราชดำริที่พระราชทานแก่อนุวยงานต่าง ๆ รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งในส่วนของการพัฒนาที่ดินได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการสำรวจดินให้ศึกษาในระดับความลึกมาก ๆ เพื่อให้คนอื่นได้ใช้ประโยชน์ด้วยจากระบบการดำเนินงานสำรวจดินของกองสำรวจฯ กรมพัฒนาที่ดินนั้นข้อมูลส่วนใหญ่จะให้ประโยชน์ทางการเกษตร การขุดเจาะดิน เพื่อศึกษาลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ ของดิน จึงศึกษาตั้งแต่ดินบนและลึกลงไปจนถึงระดับความลึกของรากพืช ซึ่งส่วนใหญ่ระดับความลึก ๑.๘๐ - ๒.๐๐ เมตร ผมได้นำความตามพระราชดำรัสไปประสานงานกับกรมพัฒนาที่ดิน ปรากฏว่าไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากขาดอุปกรณ์ในการขุดเจาะรวมทั้งประสบการณ์ในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีหน่วยงานหนึ่งที่เป็นคณะอนุกรรมการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภุลทองฯ มีศักยภาพที่จะทำการ

เจาะสำรวจทางธรณีวิทยาในระดับความลึกมาก ๆ ได้
หน่วยงานนี้ก็คือ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งประเทศไทย ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการเจาะ
สำรวจจนแล้วเสร็จ พร้อมทั้งได้จัดทำเป็นตัวอย่างย่อส่วน
แสดงลักษณะของดินในแต่ละระดับความลึก ตั้งแต่ชั้น
บนสุดและลึกลงไปจนถึงชั้นล่างสุด ในระดับความลึก
มากที่สุดเท่าที่ผมเคยพบเห็น ไซ่วอยู่ในหลอดพลาสติกใส
สวยงามมาก

ในปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ
ติดตามงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ท่าน
ดร.สมิทธิ คำเพิ่มพลู (ถึงแก่กรรม) ผู้ว่าการสถาบัน
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ได้นำ
ตัวอย่างดินทูลเกล้าฯ ถวายทอดพระเนตรและเมื่อไม่กี่ปี
มานี้ ผมได้ไปเยี่ยมศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ
ยังเห็นหลอดตัวอย่างดินอันนี้ตั้งอยู่ ดังนั้น ในโอกาสนี้ ผม
จึงขอให้ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้
รับทราบถึงความเป็นมาของตัวอย่างดินอันนี้และโปรด
ช่วยจัดแสดงไว้ ณ สถานที่ที่เหมาะสมเพื่อให้ **คนอื่นได้ใช้
ประโยชน์** สมตามพระราชประสงค์ต่อไปด้วย”

จากแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัว เกี่ยวกับบูรณาการเพื่อให้เจ้าหน้าที่จากส่วนราชการ
ต่าง ๆ ได้มาร่วมกันปฏิบัติงานในลักษณะเบ็ดเสร็จนั้น
ในเรื่องนี้ได้มีการกล่าวถึงมากกว่า ๒๐ ปีแล้ว ซึ่ง
คุณชัยชาญได้เล่าถึงความหมายของคำว่า **บูรณาการ** ให้
กองบรรณาธิการฟังว่า

“ผมขอเล่าย้อนอดีตกลับไปสมัยปี ๒๕๒๖ เกี่ยวกับการ
การจัดตั้งศูนย์ฯ และวิธีการดำเนินการของศูนย์ศึกษาการ

พัฒนาพิกุลทองฯ ตามพระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง
คือ ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เป็นแหล่งรวม
เจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกัน
ดำเนินงานแบบบูรณาการหรือแบบผสมผสานเหมือน
หน่วยงานเดียวกัน คำว่า **“บูรณาการ”** ในยุคนั้นเป็น
คำศัพท์ที่ใหม่มากและการทำงานแบบบูรณาการไม่มีการ
ใช้ในหน่วยงานใดเลย นอกจากงานของศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ซึ่งในขณะนั้นมี
หน่วยราชการต่าง ๆ เข้ามาร่วมกันทำงานจำนวนถึง
๒๓ หน่วยงาน หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์
(พระยศในขณะนั้น) องค์ประธานคณะกรรมการบริหาร
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ทรงอธิบายถึงวิธีการทำงานแบบบูรณาการหรือแบบ
ผสมผสานว่า **เป็นการทำงานแบบช่วยกัน** ดังตัวอย่าง
ที่เห็นได้ชัด ได้แก่ การที่นักวิชาการจากหน่วยงาน
กรมพัฒนาที่ดิน เข้าดำเนินการขุดเจาะสำรวจดิน
ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ก็ทำได้ในระดับความลึก
๑.๘๐ - ๒.๐๐ เมตร ถ้าจะศึกษาในระดับที่ลึกมาก ๆ
แล้ว ก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตามยังมี
นักวิชาการจากหน่วยงานของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ที่มีความรู้ความสามารถ
พร้อมเครื่องมือเครื่องมือเข้าช่วยดำเนินการต่อจนแล้วเสร็จ
เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการบูรณาการอาจเป็นการช่วยกัน
ระดมความคิดหรือมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน
ดังนั้น การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในแผนงานของศูนย์
ศึกษาการพัฒนาฯ ก็จะสามารถจัดกลุ่มจากหน่วยงานที่มี

ลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเกือบลูกกันไว้ในแผนงานเดียวกัน ส่วนตัวผมเองที่มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริฯ ก็ได้แนะนำและกำชับให้ผมทำหน้าที่เป็น “แม่บ้าน” คอยรับใช้ช่วยเหลือ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ตามที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาทำงานร้องขอ

ส่วนการทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาทำงาน มีความรู้สึก “เสมือนหน่วยงานเดียวกัน” นั้น ในตอนแรกที่ผมเข้ามาทำงานจะเห็นแผ่นป้ายชื่อกรมปักเต็มไปหมด เช่น ป้ายกรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ เป็นต้น หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริฯ มีรับสั่งให้ผมไปประสานงานกับหน่วยงานที่ปักป้ายชื่อกรม ปลดป้ายชื่อกรมออกให้หมด พร้อมทั้งให้ผมช่วยชี้แจงให้ทราบทั่ว ทุกหน่วยงานที่เข้ามาทำงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งนี้เป็นหน่วยงานเดียวกันทั้งหมด คือเป็นหน่วยงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ซึ่งทุกหน่วยงานก็เห็นด้วยและได้รับการตอบรับด้วยดี แต่เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาดูงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ในแต่ละจุดตามลักษณะของงานหรือการสาธิตจึงเปลี่ยนป้ายชื่อจากกรมเป็นงาน เช่น งานพัฒนาที่ดิน งานป่าไม้ งานวิชาการเกษตร เป็นต้น

จากพระราชดำริที่ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เป็นแหล่งรวมเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินงานแบบบูรณาการหรือแบบผสมผสานเหมือนหน่วยงานเดียวกันนั้น หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริฯ ได้เล่าให้ผมทราบภายหลังว่า

พระราชดำรินั้นเป็นการทดลองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าหน่วยงานต่าง ๆ จะร่วมกันทำงานได้หรือไม่

จากคำบอกเล่านี้เอง ทำให้ผมค่อนข้างจะเกิดความวิตกว่าหน่วยงานต่าง ๆ จำนวนมากที่เข้ามาทำงานด้วยกันจะเกิดการพิพาทขัดแย้งกันบ้างหรือไม่ โดยที่ตัวผมเองพยายามอย่างยิ่งที่จะเป็น “แม่บ้าน” ที่ดีคอยบริการ ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึง โดยทำหน้าที่แม่บ้านที่พยายามช่วยทุกหน่วยงานหรือบุคคลที่เข้ามาทำงานตามความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ใช่พ่อบ้าน เพราะคำว่า **พ่อบ้านลักษณะจะต่างจากแม่บ้าน** ถ้าแม่บ้านจะเป็นผู้ให้และรับใช้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาทั้งแรงงาน เครื่องจักร ปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น กรมพัฒนาที่ดินที่เข้าไปช่วยนั้น จึงมีความพร้อมค่อนข้างมากพอสมควร มีอาคารต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นที่ฝึกอบรมหน่วยงานต่าง ๆ มีเครื่องจักรมีแรงงานจำนวนมาก ๑๐๐ กว่าคน ซึ่งจะต้องดูแลและส่วนใหญ่จะพูดภาษายาวีการสื่อสารก็ยากลำบากก็ต้องพยายามให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อที่จะสามารถติดต่อดีงายขึ้น

ดังนั้นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จะต้องทำงานเป็นแม่บ้านในลักษณะแม่บ้าน หมายถึงว่า **ถ้าใครมาช่วย ต้องประสาน ต้องร่วมมือ** งานสมัยก่อนนับได้ว่าการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ตั้งแต่ต้นมานั้น ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะทุกคนมีจุดหมายเดียวกัน คือ เข้ามาเพื่อทำงานถวายแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่เคารพยิ่งของพวกเรานั่นเอง”

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงบางส่วนในความทรงจำและความประทับใจที่คุณชัชชาญ ชโลธร อดีตผู้อำนวยการศูนย์การพัฒนาพิกุลทองฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ถ่ายทอดให้กองบรรณาธิการฟังในเวลาเพียงสั้น ๆ เกี่ยวกับแนวพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนการปฏิบัติงานในอดีตที่ส่งผลให้ประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่งจนกระทั่งปัจจุบัน 🐼

อุโมงค์ผันน้ำ...

หนึ่งในพระราชกฤษฎีกาส่งน้ำลำพะยัง

สมลักษณ์ บุณนาค*

“ให้ไปที่ด้านใต้มี บ้านกุดต่อแก่น...แล้วต่อลงมาได้หน่อย ตรงนี้ลำพะยัง... ตรงนั้นจะเป็นร่องลึก...จุดแถว ๆ นี้แหละที่วงเอาไว้ มีหินโปร่งเป็นเหมือนแกง...ที่ตรงนี้ถ้า กั้นอันนี้จะได้อ่างใหญ่...”

...อันนี้ต้องไปตรวจตรงนี้ดู ระหว่างถนน ๒ ถนน ถนนที่ไปบ้านดงหมู แล้วก็ถนนอีก ด้านหนึ่ง จากบ้านกุดต่อแก่น... อันนี้มันแบ่งระหว่าง ๒ ตำบล ถ้าสละที่ดินติดภูเขาที่เป็น นาทำอ่างใหญ่ทีเดียว ที่เรียกว่า วงคำ ตรงวงคำนี้ถ้าทำอ่างอันนี้ให้ใหญ่... น้ำไม่น้อยเลย น้ำก็ดีพอใช้...”

...อันนี้ สันเขาวงเป็นอย่างไร แต่เขตเขาวงที่ไปसानแล้วขึ้นไป ตรงนี้ไซ้ใหม่ สูงสุด... ช่องเขาเป็นอย่างไร เมื่อเขาเขียนเขตอย่างนี้ เราเอาน้ำที่ตรงนี้มาลงเขาวง...”

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

ณ ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดสิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

* กลุ่มประสานงานโครงการ ๒ สำนักงาน กปร.

แรกเริ่มพระราชดำริ

ลำพะยังหรือห้วยวังคำ ตามชื่อเรียกของชาวบ้าน ในท้องถิ่น เป็นลำน้ำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง จรดลงบนแผนที่เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงทอดพระเนตรลักษณะ ภูมิประเทศ ชีวิตความเป็นอยู่ และการทำมาหากินของ ราษฎรในตำบลคุ้มเก่า และตำบลสงเปลือย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ทรงศึกษาและตระหนักถึงความ ร้นแร้นแค้น ยากลำบากในการประกอบอาชีพของราษฎร ดังกระแสพระราชดำริเกี่ยวกับข้าราชการบริพารที่ติดตามเสด็จฯ ในครั้งนั้นว่า

“...ถ้าไม่เชื่อไปดูด้วยตา ที่นี่เป็นที่ร้างแร้นแค้น ที่สุด...”

ใครฟังแล้วคงรู้สึกสะอึ้ง ขณะเดียวกันก็รู้สึก ปลื้มปิติในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงห่วงใยราษฎร เพราะพื้นที่นี้ไม่มีระบบชลประทาน ลำห้วยแห้งไม่มีน้ำ แม้ว่าข้าวที่ปลูกเป็นข้าวไร่ที่ใช้น้ำน้อย น้ำที่ใช้ปลูกข้าวก็ รวเพียงน้ำฝนกับอาศัยน้ำค้าง และความชื้นยามกลางคืน เท่านั้น ทำให้ข้าวเปลือกมีเมล็ดลีบแห้งมาก ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่เพียง ๒๐ ถึง

หลังจากได้พระราชนิพนธ์พระราชดำริให้ความช่วยเหลือ แก่ราษฎรอำเภอลำทะเมนชัยเป็นครั้งแรก โดยให้พิจารณาก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน เพื่อช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ ๒ ตำบลดังกล่าว ให้มีน้ำใช้ทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค

และให้พิจารณาจัดหาน้ำ เพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกของ ราษฎรโดยดำเนินการขุดสระกักเก็บน้ำตามทฤษฎีใหม่ ในบริเวณพื้นที่ที่ราษฎรน้อมเกล้าฯ ถวาย เพื่อเป็นแปลง สาธิตให้ราษฎรได้เห็นตัวอย่าง และนำไปปฏิบัติใน พื้นที่ของตนเอง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ โดย ให้การสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยัง ตอนบน ซึ่งได้ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี ๒๕๓๘ พร้อมทั้ง สนับสนุนการขุดสระกักเก็บน้ำในไร่นา โดยใช้ระบบ เติมน้ำลงสระตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จำนวน ๑๐๙ สระ และเริ่มส่งน้ำสนับสนุนพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกร ส่งผลให้เมล็ดข้าวที่เคยลีบแห้งกลับมีเมล็ดที่สมบูรณ์ และได้ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นเป็น ๔๐ - ๕๐ ถึง ไร่ ทำให้ ราษฎรมีข้าวบริโภคอย่างเพียงพอ มีรายได้และมีความสุข เป็นอยู่ที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบส่งน้ำยังไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถที่จะกระจายน้ำสู่พื้นที่แห้งแล้งได้อย่างทั่วถึง จึงได้พระราชนิพนธ์พระราชดำริเพิ่มเติม

ให้พิจารณาขยายพื้นที่ส่งน้ำพร้อมขุดสระน้ำ ประจำไร่นา สำหรับรับน้ำเดิมจากระบบส่งน้ำตาม แนวทฤษฎีใหม่ พร้อมให้พิจารณาก่อสร้างโครงการ อ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ในเขตตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร และระบบผันน้ำเดิม ให้แก่โครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน ซึ่งมี ปริมาณน้ำต้นทุนจำกัด แต่มีพื้นที่เพาะปลูกที่ประสบ ปัญหาขาดแคลนน้ำทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก

ดังนั้น โครงการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำ จึงมี วัตถุประสงค์เพื่อที่จะผันน้ำบางส่วนจากอ่างเก็บน้ำ ห้วยไผ่สนับสนุนพื้นที่เพาะปลูกที่ขาดแคลนน้ำในเขต อำเภอลำทะเมนชัย

หนึ่งในพระราชกฤษฎีกา

สำนักงาน กปร. พร้อมด้วยส่วนราชการต่าง ๆ ได้ผลักดันการดำเนินงานสนองพระราชดำริในการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ เป็นต้นมา โดยกรมชลประทานได้ออกแบบโครงการอุโมงค์ผันน้ำ โดยตัวแนวอุโมงค์อยู่ใต้พื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๑ เอ ซึ่งตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑ มีมติไม่ให้มีการใช้พื้นที่ในทุกกรณีโดยเด็ดขาด ดังนั้น การดำเนินงานก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำจึงมีความซับซ้อนยุ่งยาก โดยเฉพาะในขั้นตอนการจัดทำรายงาการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการขออนุญาตเข้าใช้พื้นที่ ทำให้การดำเนินงานสนองพระราชดำริมีความล่าช้า จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๒ ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เลขาธิการ กปร. อธิบดีกรมชลประทาน พร้อมคณะ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และพระราชทานพระราชดำริอีกครั้งหนึ่ง สรุปความว่า

ให้รีบดำเนินการผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่มายังพื้นที่โครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยัง และให้

พิจารณาดูว่าพื้นที่ที่จะส่งน้ำออกจากอุโมงค์ มีพื้นที่ว่างหรือไม่ให้ดำเนินการปลูกป่าทำเป็นอุทยานเล็ก ๆ เพื่อทดแทนผลกระทบที่จะเกิดกับป่าไม้ เพราะหากไม่ดำเนินการช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่นั้น ราษฎรก็จะบุกรุกและทำลายพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ จนหมด และน้ำที่ออกมาาก็ให้พิจารณาว่าจะนำไปช่วยพื้นที่ลุ่มน้ำ ๑ เอ ในการบำรุงรักษาป่าให้เกิดความชุ่มชื้นได้มากเพียงใด นอกจากนี้ ให้พิจารณายกระดับทางระบายน้ำล้น (Spill Way) ของอ่างเก็บน้ำลำพะยังให้สูงขึ้น เพื่อเพิ่มปริมาณการกักเก็บน้ำให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีน้ำช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรได้เต็มที่ยิ่งขึ้น

ในการนี้ กรมชลประทานได้สนองพระราชดำริโดยยกระดับทางระบายน้ำล้นสูงขึ้น ๘๐ เซนติเมตร สามารถเพิ่มความจุน้ำจาก ๓.๕ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็น ๔ ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งทำให้อ่างเก็บน้ำลำพะยังมีศักยภาพในการส่งน้ำได้มากขึ้น พื้นที่เพาะปลูกในเขตชลประทานก็ได้รับน้ำเพิ่มขึ้นด้วย

อุโมงค์ผันน้ำ...สู่ลุ่มน้ำอำเภอยัง

จากความร่วมมือของส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเร่งรัดการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าคุณภาพลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ พร้อม ๆ กับเร่งรัดให้กรมชลประทานดำเนินการ ออกแบบอุโมงค์ผันน้ำฯ เสร็จสมบูรณ์พร้อมที่จะดำเนินการก่อสร้าง โครงการอุโมงค์ผันน้ำก็ได้เริ่มก่อสร้างทันที เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นควรอนุมัติผ่อนผันให้ กรมชลประทานเข้าใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ เป็นกรณีพิเศษ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๕

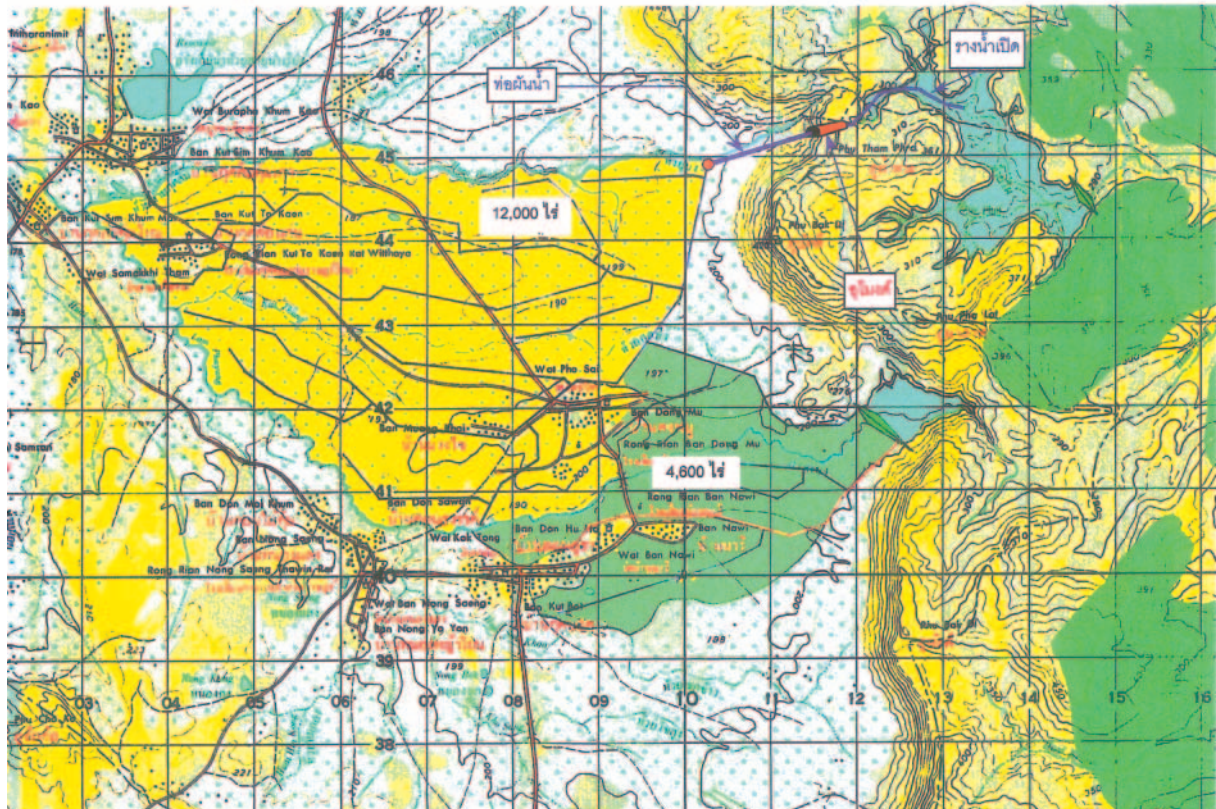
กรมชลประทานได้เร่งรัดการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำ ลอดใต้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๕ จนถึงปัจจุบันมีผลการดำเนินงานแล้วเสร็จร้อยละ ๖๐ โดยขุดเจาะอุโมงค์ผันน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓ เมตร จากฝิ่งจังหวัดมุกดาหาร ลอดใต้ภูเขาภูบักดีมายังฝิ่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมระยะทาง ๗๑๐ เมตร พร้อมก่อสร้าง ถึงพักน้ำ คอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๐ เมตร สูง ๘ เมตร จำนวน ๑ แห่ง ตั้งอยู่ทางฝิ่ง

จังหวัดกาฬสินธุ์ สำหรับเป็นถังพักน้ำก่อนจะปล่อยลงสู่ ระบบส่งน้ำ เพื่อกระจายน้ำสู่แปลงนา นอกจากนี้ ได้ เสร็จงานที่จะดำเนินการในปี ๒๕๕๘ ได้แก่ งานวางท่อ ผันน้ำลอดอุโมงค์ ความยาว ๗๑๐ เมตร ร่องชักน้ำจาก อ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ถึงปากท่อผันน้ำความยาว ๗๕๐ เมตร และอาคารควบคุม (Control House) ฝิ่งจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งคาดว่าจะเริ่มก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำจะแล้วเสร็จในปี ๒๕๕๙

สำหรับระบบส่งน้ำโดยท่อที่จะเชื่อมต่อกับท่อผัน น้ำนั้น คาดว่าจะเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ เพื่อให้แล้วเสร็จพร้อมกับอุโมงค์ผันน้ำในปี ๒๕๕๙ และสามารถทดลองผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ฝิ่งจังหวัด มุกดาหาร กระจายสู่พื้นที่การเกษตรฝิ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ทันที ในส่วนของงานสนองพระราชดำริด้านการพัฒนา ป่าไม้ในพื้นที่ติดต่อกัน ๒ จังหวัด ซึ่งมีพื้นที่ป่าบางส่วนถูก ทำลายเป็นพื้นที่ ๑๐๘ ไร่ สำนักงาน กปร. ได้ประสานให้ ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อวางแผนฟื้นฟูป่าตามแนว พระราชดำริ โดยจะได้ดำเนินการในปี ๒๕๕๘ นี้

โครงการพัฒนาอู่หน้าอำเภอยังดอมนม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาค้อ จังหวัดกาฬสินธุ์

พอกอยู่ พอกกิน ที่พอกเพียงในอนาคต

เมื่อโครงการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำ พร้อมระบบส่งน้ำดำเนินการเสร็จสมบูรณ์จะสามารถผันน้ำสนับสนุนพื้นที่การเกษตรในเขตอำเภอเขาค้อได้ ๑๒,๐๐๐ ไร่ ซึ่งในพื้นที่รับประโยชน์นี้ โครงการได้เตรียมแผนงานส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่ ที่เน้นความสมดุลของการดำรงชีวิตแบบ

“เศรษฐกิจพอเพียง” โดยจะมีการบริหารจัดการที่ดิน และแหล่งน้ำที่มีอยู่จำกัด เพื่อทำการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจะสนับสนุนการขุดสระน้ำขนาดความจุ ๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร จำนวน ๗๐๐ สระ เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองในไร่นา เกษตรกรสามารถนำน้ำจากระบบผันน้ำลงมาเติมในสระของตน สำหรับทำการเพาะปลูกพืช ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวเปลือกจากเดิมให้สูงขึ้น การปรับพื้นที่เกษตรกรรม จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวก็สามารถปลูกพืชได้หลากหลาย อาทิ ผลไม้ พืชผัก การเลี้ยงสัตว์ และการเลี้ยงปลา อันจะทำให้เกษตรกรมีอาหารบริโภคอย่างพอเพียงในระดับแรก

หากต่อไปเกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพตนเองให้ก้าวหน้ามากขึ้น ก็จะนำไปสู่ปริมาณผลผลิตที่มากขึ้น และสามารถรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนผลผลิต ตลอดจนพัฒนาการผลิตสู่ตลาดได้กว้างขวาง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตเพิ่มขึ้น อันจะนำไปสู่ความมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต 🌱

ระหว่างปี ๒๕๓๖ - ๒๕๓๗ ชาวกรรพัฒนาการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” ตามพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่รับทราบกันโดยทั่วไปในวงกว้าง โดยเฉพาะการดำเนินการ ในพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และที่บ้านแดนสามัคคี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อันเป็นการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนของเกษตรกรรายย่อย ที่มีที่ดินทำกินขนาดเล็ก ประมาณ ๑๕ ไร่ เพื่อให้พออยู่พอกิน โดยการ “พึ่งตนเอง” ให้ได้ก่อนที่ จะพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในลำดับที่สูงขึ้นต่อไป

“โครงการนี้ใช้เงินของมูลนิธิชัยพัฒนาส่วนหนึ่ง ใช้เงินของราชการส่วนหนึ่ง โดยวิธีขุดบ่อน้ำ เพื่อให้น้ำนั้นมาทำการเพาะปลูกตาม “ทฤษฎีใหม่” ซึ่ง “ทฤษฎีใหม่” นี้ ยังไม่เกิดขึ้น พอติขุดบ่อน้ำนั้น เราก็เรียกว่า “มีอติ” ขุดน้ำมีน้ำ ลงทำก็สามารปลูกข้าว แล้วก็ปลูกผักปลูกไม้ยืนต้นไม้ผล. ต่อมาก็ได้ซื้อที่อีก ๓๐ ไร่ ก็กลายเป็นศูนย์พัฒนา หลัก มีว่า แบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูกพืชไร่ พืชสวน และก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำ ดำเนินการไปแล้ว ทำอย่างธรรมชาติอย่างชาวบ้าน ในที่สุดได้ข้าวและได้ผัก ขายข้าวกับผักนี้มีกำไร ๒ หมื่นบาท ๒ หมื่นบาทต่อปี หมายความว่า โครงการนี้ใช้งานได้ เมื่อใช้งานได้ก็ขยายโครงการ “ทฤษฎีใหม่” นี้ โดยให้ทำที่อื่น”

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงที่มาของทฤษฎีใหม่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

คืนคุณค่าสู่แผ่นดิน

สร้างรอยยิ้มและความอบอุ่น

จิตพล สิริทธิประณีต*

* กองติดตามประเมินผล สำนักงาน กปร.

เมื่อประเทศไทยเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในปี ๒๕๔๐ คณะรัฐบาลในขณะนั้น ได้น้อมนำแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” มาดำเนินการส่งเสริมขยายผล เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ว่างงานจากภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย กลับคืนสู่ภูมิลำเนา เพื่อทำการเกษตรกรรมให้สามารถยังชีพ และมีความพออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ หน่วยราชการทุกหน่วยที่มีการปฏิบัติการในระดับพื้นที่ต่างได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรผู้สนใจที่จะดำเนินการตามแนวพระราชดำรินี้ในทุกภูมิภาคของประเทศ

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายผลการเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ให้แก่เกษตรกรผู้สนใจ และในจำนวนนี้มี **นายประมุข คงนิล** ผู้ใหญ่บ้านตำบลปากไสย วย ๕๖ ปี เป็นผู้หนึ่งที่ได้เข้าร่วมโครงการฯ และประสบผลสำเร็จ จนได้รับรางวัลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ดีเด่น โดยได้รับโล่พระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล ทั้งนี้จากการคัดเลือกของสำนักงาน กปร. เมื่อปี ๒๕๔๒

ผู้ใหญ่ประมุขมีบ้านพักอาศัยอยู่บ้านบางฝั่ง หมู่ที่ ๓ ตำบลปากไสย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ มีที่ทำกินประมาณ ๒๑ ไร่ เดิมเคยปลูกข้าวแต่เพียงอย่างเดียว โดยอาศัยน้ำฝนและน้ำจากธารน้ำขนาดเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านที่ดิน

หลังจากได้รับรางวัลในครั้งนั้นแล้ว ผู้ใหญ่ประมุขยังคงทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มาอย่างต่อเนื่อง และได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของตนเองมากขึ้น จนกระทั่งมีชีวิตที่มั่นคงยิ่งขึ้น เมื่อคณะติดตามประเมินผลของสำนักงาน กปร. ได้ไปพบและพูดคุยกับผู้ใหญ่ประมุขถึงจุดเริ่มต้นและผลสำเร็จ ผู้ใหญ่ประมุขได้เล่าย้อนถึงความเป็นมาให้ฟังว่า

“ได้ดูข่าวจากโทรทัศน์ เห็นข่าวการเกษตร มีการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี เมื่อหลายปีก่อน ได้เห็นวิธีการทำการเกษตรตามแนวพระราชดำรินี้ มีผลผลิตที่หลากหลายและ

มีรายได้ตลอดทั้งปี หลังจากนั้น จึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรผสมผสานที่ทางหน่วยราชการสนับสนุน โดยการรวมกลุ่มกัน เป็นสมาชิกเกษตรผสมผสานของหมู่บ้าน ประมาณ ๑๗ ครัวเรือน มีการร่วมลงทุนจัดซื้อไม้ผลพันธุ์ดี ครัวเรือนละ ๔,๕๐๐ บาท เพื่อนำมาปลูกในพื้นที่ของตัวเอง”

หลังจากนั้น หน่วยราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริมการดำเนินการเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ได้จัดฝึกอบรมการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ โดยจัดแบ่งแปลงพื้นที่เกษตรกรรม สนับสนุนการขุดสระน้ำในแปลงเกษตร ทั้งนี้ ให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการขุดสระของตนเองด้วย ซึ่งผู้ใหญ่ประชุมได้เล่าให้ฟังว่า

“ตอนเข้าร่วมโครงการฯ แรก ๆ ได้เข้ารับการอบรมด้านการเกษตรและการจัดรูปแบบเกษตรกรรม โดยแบ่งพื้นที่เป็น ๔ ส่วน สำคัญที่สุดคือ การขุดสระน้ำขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร ลึก ๓.๕ เมตร เพื่อรับ

น้ำจากธารน้ำเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านที่ดินให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำ และนำมาใช้ในพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ ๒๑ ไร่ มีการปลูกไม้ผลแบบสวนยกทรงคูน้ำประมาณ ๖ ไร่ ซึ่งนอกจากช่วยให้ไม้ผลเจริญเติบโตได้ดีแล้วยังเป็นแหล่งน้ำสำรองได้อีกส่วนหนึ่ง มีทางน้ำในพื้นที่ ๑๑ ไร่ และพื้นที่ที่เป็นบ้าน ถนน และทางเดินอีกประมาณ ๑ ไร่”

๑ - ๒ ปีให้หลัง เมื่อเห็นประโยชน์ของสระน้ำที่ทำให้พืชผลเจริญงอกงามได้ดี ผู้ใหญ่ประชุมจึงได้ขุดสระน้ำขนาดประมาณ ๑ ไร่ อีกหนึ่งสระบริเวณพื้นที่

เกษตรกรรมอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้มีแหล่งแจกจ่ายน้ำได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ยังใช้ในการเลี้ยงปลาและใช้ในแปลงต้นกล้าด้วย

ในบริเวณพื้นที่ ๑ ไร่ ที่เป็นบริเวณบ้านเรือน ถนน และทางเดิน ผู้ใหญ่ประมุขได้สร้างโรงสีข้าวขนาดเล็ก ไว้รับจ้างสีข้าวภายในชุมชนหมู่บ้าน สร้างโรงเรือนเลี้ยงสุกรขนาดประมาณ ๒๐ ตัว มีบ่อก๊าซชีวภาพและระบบระบายน้ำล้างคอกสุกรลงสู่แปลงเกษตรกรรมเป็นปุ๋ยคอก เป็นการปรับปรุงบำรุงดินได้อีกทางหนึ่ง

ต่อมา ในปี ๒๕๔๒ จากความมุ่งมั่นและความรอบรู้ของผู้ใหญ่ประมุข ส่วนราชการได้สนับสนุนการก่อสร้างอาคารฝึกอบรมบริเวณสระน้ำใหญ่ ซึ่งอยู่กลางพื้นที่ทั้งหมด ให้เป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยให้ผู้ใหญ่ประมุขเป็นผู้ดูแล และดำเนินการถ่ายทอดอบรมความรู้การเกษตรแก่เกษตรกรผู้สนใจ

ผู้ใหญ่ประมุขเล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า

“หลังจากพัฒนาปรับปรุงพื้นที่แปลงเกษตรกรรมจัดระบบการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์แล้ว จัดระบบน้ำ

ให้แก่แปลงข้าวเป็นร่องน้ำ และแปลงไม้ผลเป็นคูน้ำรวมทั้งระบบสปริงเกอร์แล้ว การคัดเลือกพันธุ์ไม้ผลก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สอดคล้องกับตลาด เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้มีรายได้สูงและมั่นคงในระยะยาว เช่นการเลือกปลูกมะพร้าวน้ำหอมนี้ ก็เพราะสอดคล้องกับตลาดของจังหวัดกระบี่ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ”

นอกจากปลูกมะพร้าวน้ำหอมแล้ว ผู้ใหญ่ประมุขยังปลูกไม้ผลพันธุ์ดีอีกหลากหลาย ได้แก่ กระท้อน มะม่วง ฝรั่ง ชมพู เงาะ ส้มโอ ส้มโชกุน ส้มสายน้ำผึ้ง ฝรั่ง สละ สาคุ โดยมี การคัดเลือกพันธุ์ไม้ เช่น มะนาว หอมก่า ปาล์ม และไม้ผลพันธุ์ดีเสริมเพิ่มเติมอยู่ตลอด เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และบางครั้งเพื่อแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากศัตรูพืช

ส่วนความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกพืชกับเทคนิคในการปรับปรุงบำรุงดิน และการกำจัดศัตรูพืชก็เป็นสิ่งสำคัญในลำดับต่อมา ทั้งนี้ผู้ใหญ่ประมุขได้ใช้ประสบการณ์ในการทำการเกษตรดั้งเดิมมาผสมผสานกับเทคนิค

สมัยใหม่ โดยเน้นการใช้เศษวัสดุการเกษตร มูลสัตว์ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ซึ่งในระยะเริ่มแรกได้ใช้ปุ๋ยพืชสด ผสมผสานกับการใช้ปุ๋ยเคมี เป็นการเพิ่มแร่ธาตุให้กับพื้นดินในปริมาณที่เหมาะสม ทำให้เกิดความสมดุลในเรื่องของแร่ธาตุ และอินทรีย์สารในพื้นดิน รวมทั้งมีการปลูกพืชหมุนเวียนในแปลงนา และการปลูกหญ้าแฝกตามขอบคันสระน้ำ คันนา กับคันร่องสวนไม้ผล ก่อให้เกิดความสมดุล ทำให้สภาพพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น มีการกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารสกัดธรรมชาติเข้ามาช่วยลดการใช้สารเคมี ช่วยให้เกิดความปลอดภัยในการบริโภค

อย่างไรก็ตาม การกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติก็เชื่อว่าจะราบรื่นเสมอไป มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขและต้องดูแลเอาใจใส่หาทางแก้ไขอยู่เสมอ ดังเช่น สวนมะพร้าวถูกแมลงกว้างกัดกินยอดต้นมะพร้าว

“เป็นวิกฤตที่รุนแรงมาก ได้ใช้วิธีการทั้งสารสกัดธรรมชาติควบคู่กับสารเคมี ต้องทุ่มเทดูแลเอาใจใส่แทบกินนอนในสวน กว่าที่จะกำจัดแมลงกว้าง รักษาสวนมะพร้าวไว้ได้”

ส่วนในแปลงนาข้าว ก็ประสบปัญหาหนุทองนามีจำนวนมาก ผู้ใหญ่ประมุขเล่าถึงวิธีการปราบหนุด้วยใบหน้าอมยิ้มว่า

“เลี้ยงแมวไว้มาก ๆ ก็จะเที่ยวไปไล่จับหนุเอง ทำให้หนีหายไปมาก”

เมื่อพูดถึงแปลงนาข้าว ผู้ใหญ่ได้พูดเสริมเพิ่มเติมว่า จากการที่มีน้ำอย่างสม่ำเสมอ และมีการปรับปรุงบำรุงดิน ทั้งการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก เป็นหลัก โดยเสริมด้วยปุ๋ยเคมีบ้างเพียงเล็กน้อย ทำให้ผลผลิตข้าวได้ผลผลิตสูงถึง ๗๐ กว่าตันต่อไร่ จนได้รับการคัดเลือกเป็น

แปลงนาข้าวที่ได้อันดับที่หนึ่งของภาคใต้ โดยมีการปลูกพืช สลับหมุนเวียน ได้แก่ แตงโม ผัก เป็นพืชหลังนาที่ใช้น้ำ จากสระน้ำได้ทั้งปี ซึ่งผู้ใหญ่ประชุมบอกว่า

“เมื่อมีน้ำกระจายได้ตลอดทั้งพื้นที่ ทำให้มีความ อุดมสมบูรณ์มาก ตามท้องถิ่นมีพืชผักขึ้นเอง เช่นพวก ผักนึ่ง ทำให้มีบริโภคตลอดทั้งปี”

นอกจากผลผลิตทางการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ แล้ว ผู้ใหญ่ประชุมยังเลี้ยงสัตว์น้ำ สัตว์บกต่าง ๆ ได้แก่ ปลา ทั้งในสระน้ำใหญ่ ๒ ไร่ ตามร่องคูน้ำของสวนไม้ผล และสระน้ำที่ขุดเพิ่มเติมอีก ๑ ไร่ เป็นพวกปลานิล ปลา ตะเพียน ปลาดุก และปลาช่อน ตามที่หน่วยงานประมง เป็นผู้แจกจ่าย โดยปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติ และใช้ รำข้าวจากโรงสีข้าวเป็นอาหาร ไม่ต้องซื้อหา ในขณะที่ไก่ ที่เลี้ยง เป็นไก่พื้นเมืองจำนวน ๑๒๐ ตัว เป็นการเลี้ยงปล่อย ตามธรรมชาติ โดยมีแกลบและปลายข้าวหรือเศษข้าวหัก จากโรงสีข้าวเป็นอาหาร ส่วนสุกรต้องซื้ออาหารสัตว์เป็น หลัก และมีการใช้พืชที่ปลูกกับรำข้าวเสริมบ้างเล็กน้อย การเลี้ยงสุกรเป็นการเพาะเลี้ยงลูกสุกรขาย กับการเลี้ยง แบบสุกรขุนไว้ขาย ทั้งนี้ ได้เคยทดลองเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ มาแล้วหลายชนิด เช่น กระจ่าง เป็ด เป็นต้น

กิจกรรมทั้งจากการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ภายใน คริวเรือนของผู้ใหญ่ประชุม มีการจัดเวลาได้อย่าง สอดคล้องกับแรงงานในครัวเรือนที่มีเพียง ๓ คน ได้แก่ ตนเอง ภรรยา และบุตรชายอีก ๑ คน โดยมีบุตรที่กำลัง เรียนอยู่อีก ๒ คน เป็นแรงงานช่วยเสริมในเวลาที่ว่างจาก การเรียน และใช้การจ้างแรงงานเสริมในบางช่วง เช่น การปักดำนา การเก็บเกี่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ และการเก็บ ผลผลิตที่ออกมาพร้อมกันที่ละมาก ๆ เท่านั้นเอง

เมื่อกล่าวถึงรายได้ ผู้ใหญ่ประชุมได้เล่าให้ฟังว่า

“รายได้โดยคร่าว ๆ ในช่วงปีแรก ๆ จะได้จากข้าว และพืชหลังนา พวกแตงโม ผัก ถั่ว พืชผักสวนครัวที่ ปลูกในบริเวณสวนไม้ผลระหว่างต้นไม้ที่เริ่มปลูกจำนวน ๖ ไร่ และกล้วย สาเหตุจากการที่มีน้ำมากพอ มีรายได้จากสุกร ไก่ เป็ด ปลา และโรงสีข้าวอีกจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้ มะพร้าว น้ำหอมได้เริ่มให้ผลผลิตในระยะ ๔ ปีต่อมา โดยไม้ผล ต่าง ๆ ให้ผลผลิตในปีที่ ๕ และได้ลดและเลิกการปลูก พืชสวนครัวเปลี่ยนเป็นปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ในระหว่าง ไม้ผลแทน”

จากการที่ผู้ใหญ่ประมุขมีความรู้เทคนิคการเกษตร ทั้งเรื่องระบบการจัดการน้ำ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดธรรมชาติ ประกอบกับวัสดุทางการเกษตร จากนาและสวน รวมทั้งแกลบ ปลายข้าว รำข้าวนำมาใช้ในแปลงเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์ ทั้งมูลสัตว์ก็นำมาทำเป็นก๊าซชีวภาพและปุ๋ยคอก ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตในแปลงเกษตรกรรมได้เป็นอย่างมาก

สำหรับการจำหน่ายผลผลิตก็มีหลายช่องทาง โดยผู้ใหญ่ประมุขในฐานะประธานกลุ่มทฤษฎีใหม่ ก็พยายามหาตลาดใหม่ ๆ เช่น ตลาดริมทาง แต่ได้เลิกไปเพราะมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงเกินไป โดยหันมาจำหน่ายที่ตลาดชุมชนหรือตลาดนัดในหมู่บ้าน ตำบล และตลาดกลางในอำเภอ จังหวัดแทน โดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่บ้านบ้าง ขณะนี้ กลุ่มฯ สามารถติดต่อได้พื้นที่ในตลาดเทศบาลของจังหวัด เพื่อจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มฯ ซึ่งสามารถขายสินค้าโดยตรงแก่ผู้บริโภคเองได้ แต่การใช้ตลาดต่าง ๆ เป็นไปตามลักษณะของผลผลิตนั้น ๆ เช่น ข้าวของผู้ใหญ่ประมุขที่สีแล้ว ได้นำไปขายเป็นข้าวสารให้พ่อค้าที่ตลาดกลางของอำเภอ ในขณะที่ผลไม้บางชนิดนำไปขายที่ตลาดนัดและตลาดกลางในอำเภอ บางชนิดมีพ่อค้ามารับซื้อถึงบ้าน เป็นต้น

จากการประมาณการรายได้สุทธิ ในปีการเพาะปลูก ๒๕๔๖/๒๕๔๗ ของผู้ใหญ่ประมุข คิดเป็นตัวเงินแล้ว เกือบ ๓๐๐,๐๐๐ บาท เมื่อสอบถามถึงรายจ่ายที่เป็นต้นทุนของการผลิตในแปลงเกษตรกรรม ผู้ใหญ่ประมุขได้กล่าวว่า “ทางส่วนราชการได้มีการสนับสนุนอย่างมากในเรื่องของแหล่งน้ำ แต่ที่ลงทุนด้วยตนเองเป็นต้นทุนคงที่ ได้แก่ การก่อสร้างโรงสีและเครื่องสีข้าว จำนวนรวม ๑๕๐,๐๐๐ บาท โรงเรือนเลี้ยงสุกร จำนวน ๓๕,๐๐๐ บาท และระบบ

กระจายให้น้ำในแปลงๆ ที่มีการซื้อปั๊มน้ำ ท่อน้ำ สายยางกับสปริงเกอร์ จำนวน ๙,๐๐๐ บาท” ซึ่งยังมีกร่วมสมทบกับกลุ่มฯ ในการซื้อพันธุ์ไม้ผล อีกจำนวน ๔,๕๐๐ บาท รวมเป็นการลงทุนในต้นทุนคงที่ของระยะเริ่มแรก จำนวน ๑๙๙,๕๐๐ บาท

ส่วนรายจ่ายรายปีที่เป็นการลงทุนในต้นทุนผันแปร ในปีการเพาะปลูก ๒๕๔๖/๒๕๔๗ เป็นค่าจ้างแรงงาน ๓,๐๐๐ บาท ค่าปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เพียง ๕,๐๐๐ บาท ค่าน้ำมัน ๓,๐๐๐ บาท และค่าอาหารสุกร ๓๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นต้นทุนผันแปรรายปี จำนวน ๔๖,๐๐๐ บาทต่อปี นับเป็นการลงทุนทำการเกษตรกรรมในพื้นที่ ๒๑ ไร่ ที่มีรายได้สุทธิเป็นผลตอบแทนที่สูงถึง ๒๕๔,๐๐๐ กว่าบาทต่อปี

เมื่อถามถึงเงินเก็บสะสมว่ามีจำนวนเท่าไร ผู้ใหญ่ประมุขได้แต่ยิ้มแล้วพูดว่า “ไม่มากเท่าไร... เมื่อไม่กี่ปีมานี้ ก็ได้ซื้อที่ดินเพิ่มอีก ๑๐ ไร่” และขณะนี้ก็มีหนี้สินอยู่จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ที่ผู้ใหญ่ประมุขกู้มาจาก ธ.ก.ส. เพื่อนำมาใช้จ่าย

เมื่อขอให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ผู้ใหญ่ประมุขกล่าวว่า

“มีความพึงพอใจมาก จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีความมั่นคง ได้ผลผลิตที่หลากหลาย มีความรู้ด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น รู้จักการใช้และลดการใช้สารเคมี ไม่ต้องกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายที่มีความสุขสบายดีขึ้น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์สอดคล้องกับขนาดแรงงานและพื้นที่ดิน ครอบคลุมมีอาหารบริโภคอย่างพอเพียง ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารรวมทั้งสมาชิกในครัวเรือนได้ร่วมแรงร่วมใจในการประกอบอาชีพภายในครัวเรือน มีความอบอุ่นไม่ต้องแยกย้ายไปทำงานที่อื่น”

ท้ายที่สุดผู้ใหญ่ประมุขได้กล่าวพร้อมกับรอยยิ้มที่อัมเิบว่า “ขณะนี้ได้ไปทำสวนทุเรียนที่กรุงเทพฯ แล้ว” และขยายความหมายในภายหลังว่า ได้ส่งลูกไปเรียนที่กรุงเทพฯ เมื่อปีที่แล้ว เพื่อเตรียมสอบเป็นเนติบัณฑิตแห่งประเทศไทย อันเป็นความภาคภูมิใจสูงสุดที่ผู้ใหญ่ประมุขได้รับจากการทำเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย 🍌

แหล่งอารยธรรม ถิ่นโบราณสถาน ทฤษฎีใหม่ นำพระทัยจากในหลวง

กองประชาสัมพันธ์*

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่ามี ความอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีตำนานเล่าขานและหลักฐานทางโบราณคดีบ่งบอกว่าเคยเป็นที่อยู่อาศัยของพวกชนเผ่าละว้า มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านอารยธรรมมากกว่า ๑,๖๐๐ ปี และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี ๒๓๓๖ บริเวณริมลำปาว ซึ่งมีน้ำไหลสนิทมองลงไปเห็นดินตมเป็นสีดำ ทำให้น้ำเป็นสีดำไปด้วย เลยเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “เมืองน้ำดำ” หรือ “เมืองกาฬสินธุ์” (กาฬ แปลว่า ดำ สินธุ์ แปลว่า น้ำ)

แหล่งอารยธรรม วัฒนธรรม โบราณสถาน และศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่มากมายในดินแดนของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้สั่งสมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวคนแล้วคนเล่าผู้ก้าวเข้ามาเยือนผืนแผ่นดินถิ่นนี้แล้ว จะได้รับความประทับใจในรอยยิ้มอันใสบริสุทธิ์ และน้ำใจไมตรีที่เปี่ยมล้นอย่างไม่เคยจางหายไปจากดินแดนนี้เลย

เริ่มต้นที่โบราณวัตถุที่น่าสนใจและไม่ควรพลาดชมคือ **โบสถ์เมืองฟ้าแดดสงยาง** ตั้งอยู่ที่บ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย ห่างจากตัวจังหวัด ๑๙ กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๒๑๔ (กาฬสินธุ์-ร้อยเอ็ด) ระยะทาง ๑๓ กิโลเมตร ถึงอำเภอกมลาไสย เลี้ยวขวาตามทางหลวงหมายเลข ๒๓๖๗ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าซอยอีกประมาณ ๔๐๐ เมตร จะพบเมืองฟ้าแดดสงยาง หรือที่เรียกเพี้ยนเป็นฟ้าแดดสูงยาง เมืองโบราณที่มีคันดินล้อมรอบ ๒ ชั้น ความยาวของคันดินโดยรอบประมาณ ๕ กิโลเมตร จากหลักฐานโบราณคดีที่ค้นพบทำให้ทราบว่าเคยมีราษฎรตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยภายในเมืองมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้วได้มีการพัฒนาสร้างบ้านแปงเมืองจนเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นในสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่

* กองประชาสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

๑๓ - ๑๕ ทั้งนี้ จากหลักฐานที่ชาวบ้านมักจะขุดพบเสมาหินในวัฒนธรรมทวารวดีปรากฏอยู่ตามที่นาอยู่เสมอ ๆ จนกระทั่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเมืองฟ้าแดดสงยางเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ และมีเสมาหินที่ขึ้นทะเบียนไว้มากมายถึง ๑๓๐ แผ่น นับเป็นแห่งเดียวในประเทศไทยที่พบจำนวนมากมายเช่นนี้

เสมาหินขึ้นเอก คือ ภาพเรื่องราวพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าเสด็จกลับเมืองกบิลพัสดุ์ หลังจากทรงตรัสรู้แล้ว พระนางพิมพาได้สยายพระเกศาเช็ดพระบาทพระพุทธเจ้า ซ้ำมือเป็นพระราหูล พระโอรสที่พระหัตถ์ไปยังพระพุทธองค์ ถือได้ว่าเป็นความงามและสมบูรณ์อย่างที่สุด ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น

ที่เมืองฟ้าแดดสงยาง ยังมี **พระธาตุยาคู** หรือพระธาตุใหญ่ที่สุดในเมือง ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมก่อด้วยอิฐปรากฏการก่อสร้าง ๓ สมัยด้วยกันคือ ส่วนฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุม มีบันไดทางขึ้น ๔ ทิศ สร้างในสมัยทวารวดี ถัดขึ้นมาเป็นฐานรูปแปดเหลี่ยม ซึ่งสร้างซ้อนทับบนฐานเดิมเป็นรูปแบบเจดีย์ในสมัยอยุธยา ส่วนองค์ระฆังและส่วนยอดสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์รอบ ๆ องค์พระธาตุ พบใบเสมาแกะสลักภาพปูนดำเรื่องพุทธประวัติ ถือได้ว่าเป็นโบราณสถานที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์มาก

ถัดมาเราสามารถเดินทางโดยใช้เส้นทางกาฬสินธุ์-สหัสขันธ์ แล้วต่อไปยังอำเภอกำแพง ตามทางหลวงหมายเลข ๒๒๗ ระยะทาง ๗๐ กิโลเมตรที่บ้านโพน ตำบลโพน เป็นชาวภูไทที่นิยมทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน เพราะสมัยก่อนยังไม่มีโรงงานทอผ้า แต่ละครัวเรือนจะต้องเรียนรู้วิธีการทอผ้าสืบทอดต่อกันมาจากรบรรพบุรุษ โดยใช้ความคิดริเริ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น **ผ้าแพรวา** เป็นผ้าไหมลายมัดหมี่ที่มีลายเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีความเป็นเลิศทางหัตถกรรมของกลุ่มทอผ้าชาวภูไทบ้านโพน มีลักษณะเป็นลายละเอียดด้วยกรรมวิธีแบบโบราณอันหาชมได้ยากยิ่ง แบ่งออกเป็น ๒ ลาย ได้แก่ ลายหลัก และลายแถบ ส่วนสีของผ้าแพรวามีได้มีเพียงแต่สีแดงเท่านั้น แต่มีการให้สีเส้นต่าง ๆ มากขึ้นตามความต้องการของตลาด เช่น สีครีม สีชมพูอ่อน สีม่วง

สีน้ำเงิน และสีเขียว เป็นต้น นับได้ว่าการทอผ้าแพรวาเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทสิ่งทอที่หาได้น้อยแห่งในประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงสนับสนุนการทอผ้าไหมแพรวา โดยทรงเป็นผู้นำในการใช้ผ้าไหมแพรวาทำฉลองพระองค์ทั้งแบบไทยและแบบสากล ทรงใช้ฉลองพระองค์เหล่านี้ทั้งภายในประเทศและเวลาเสด็จฯ ต่างประเทศ จนเป็นที่แพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

สถานที่ต่อมาที่จะพาไปเยี่ยมชมคือ **เขื่อนลำปาว** อยู่ระหว่างเขตติดต่ออำเภอยางตลาด และอำเภอมือ โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๒๑๓ (กาฬสินธุ์-มหาสารคาม) กิโลเมตรที่ ๓๓ - ๓๔ แล้วเลี้ยวขวาเข้าเขื่อนลำปาวตามถนนลาดยาง ๒๖ กิโลเมตร

เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนที่กรมชลประทานสร้างเมื่อปี ๒๕๐๖ แล้วเสร็จเมื่อปี ๒๕๑๑ โดยสร้างปิดกั้นลำน้ำปาวและห้วยยาง มีลักษณะเป็นเขื่อนดินที่ยาวที่สุดในประเทศไทย โดยยาวถึง ๗,๘๐๐ เมตร หรือ ๗.๘ กิโลเมตร มีความสูง ๓๓ เมตร กว้าง ๘ เมตร เก็บกักน้ำได้ ๑,๔๓๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ใช้ประโยชน์

สำหรับการเพาะปลูกในฤดูฝน ๓๑๔,๓๐๐ ไร่ ฤดูแล้ง ๒๐๐,๐๐๐ ไร่ และยังบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ราบลุ่มสองฝั่งลำปาวกับบางส่วนของลุ่มน้ำชีให้ลดน้อยลง

บริเวณพื้นที่ริมอ่างเก็บน้ำกว้างใหญ่ของเขื่อนลำปาวเป็นที่ที่ประชาชนทั่วไปนิยมมาพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงลงเล่นน้ำโดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนที่บริเวณหาดดอกเกตุ มีประชาชนเข้ามาเที่ยวชมพักผ่อนเป็นจำนวนมาก บริเวณด้านเหนือขึ้นไปจะมีสถานที่ที่น่าสนใจให้ได้ไปเที่ยวชมอีกหลายแห่ง เช่น แหล่งฟอสซิลไดโนเสาร์ที่สมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไดโนเสาร์ภูกุ้มข้าว อำเภอสหัสขันธ์ เนื่องจากในหลุมขุดค้นเพียงจุดเดียวพบฟอสซิลไดโนเสาร์ชนิดกินพืชถึง ๗๐๐ ชนิด ซึ่งเชื่อว่าเป็นซากไดโนเสาร์ถึง ๗ ตัว นอนตายเรียงทับรวมกัน บางตัวสามารถขุดพบกระดูกเกือบครบจากหัวถึงหาง นับได้ว่ามีสภาพสมบูรณ์ที่สุดในทวีปเอเชียก็ว่าได้

หลังจากนั้น เราจะพาท่านเดินทางต่อไปยังทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามทางหลวงหมายเลข ๒๓๑ ถึงอำเภอสมเด็จ เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงสาย ๒๐๔๒ และ ๒๒๙๑ มุ่งหน้าไปยังอำเภอเขาวง หรือเรียกได้ว่าเป็นดินแดนที่มีทิวเขาภูพานเรียงรายล้อมรอบ และเป็น

ที่ตั้งของโครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนบ้านแดนสามัคคีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต้นกำเนิดของการนำแนวทางการเกษตรรูปแบบ “ทฤษฎีใหม่” มาทดลองใช้ปฏิบัติที่บ้านแดนสามัคคี ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง เป็นครั้งแรกหรือแห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ว่าได้ และโครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำปะยังตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกโครงการหนึ่งเพื่อที่จะเติมเต็มทฤษฎีใหม่ให้สมบูรณ์ในลักษณะของอ่างเล็กเติมสระน้ำของเกษตรกร

ทฤษฎีใหม่ น้ำพระทัยจากในหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนบ้านแดนสามัคคีฯ เป็นแปลงทดลองหรือแปลงสาธิตในการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาการปลูกข้าว โดยมีแต่วางข้าว ไม่มีเมล็ดข้าว เพราะขาดแคลนน้ำ หรือมีความเสี่ยงกับความเสียหายอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ และฝนทิ้งช่วง แนวพระราชดำรินี้ทรงเรียกว่า **“ทฤษฎีใหม่”** อันเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็ก ประมาณ ๑๕ ไร่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั่นเอง นับได้ว่าโครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง สามารถขยายผลแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ไปสู่เกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอเขาวง และพื้นที่อำเภอใกล้เคียง จนมีเกษตรกรเข้าร่วม

โครงการขยายผลเป็นจำนวนมาก ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเปลี่ยนไป จากเดิมที่เคยมีรายได้จากการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว มาทำการเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ มีกิจกรรมหลากหลายในพื้นที่เดียวกัน ทั้งปลูกข้าว ปลูกพืชหลังนา ปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงสัตว์และปลา ทำให้มีอาชีพและรายได้เสริม มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

ลำพะยัง : เติมเต็มทฤษฎีใหม่ให้สมบูรณ์

นอกจากนี้ ยังมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอีกโครงการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้างเพื่อช่วยเหลือราษฎรในเขตพื้นที่ดังกล่าวให้มีน้ำใช้ทำการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้ตลอดปี และยังสามารถบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ตอนล่างได้นั้นคือ **โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ซึ่งจะเป็นอ่างเก็บน้ำที่มีขนาดใหญ่พอสมควร อยู่ทางตอนบนและจะทำหน้าที่ป้อนน้ำมาเติมสระน้ำที่มีอยู่ในแปลงที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่โครงการตามความต้องการที่จะใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพการเกษตร ด้วยระบบท่อส่งน้ำตามวิธีการของแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งจะเป็นการลดความสูญเสียจากการรั่วซึมหรือระเหยและยังสามารถขยายพื้นที่รับน้ำชลประทานได้เพิ่มจากเดิม ๒,๕๐๐ ไร่ เป็น ๑๐,๐๐๐ ไร่ หรือมากกว่าก็ได้ ถือได้ว่าเป็นการเติมเต็มทฤษฎีใหม่ในเขตพื้นที่โครงการให้สมบูรณ์

ปัจจุบัน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะยังตอนบนฯ ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจะมีประชาชนไปท่องเที่ยวพักผ่อนเพลิดเพลินกับความงดงามของทัศนียภาพป่าเขา และแมกไม้บริเวณอ่างเก็บน้ำที่สงบนิ่ง และเย็นสบายด้วยกระแสลมยามพัดผ่านต้องกาย พร้อมมีกิจกรรมการตกปลา และการจับกุ้งที่มีให้เห็นเต็มพื้นที่ไปหมด

น้ำพระทัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” และโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะยังตอนบนฯ ในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณยิ่ง เย็นศิระเพราะพระบริบาลโดยแท้ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหา “น้ำเพื่อการเกษตร” เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร ซึ่งเมื่อใดที่เกิดปัญหาความแห้งแล้ง ราษฎรก็ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทำให้ผลผลิตตกต่ำ ราษฎรได้รับความทุกข์ยาก ด้วยเหตุนี้ จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำรินี้ในเรื่อง “ทฤษฎีใหม่” เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้มีน้ำใช้ทางการเกษตรอย่างเพียงพอตลอดปี ให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ ดังพระราชดำรัสถึงการดำเนินการโครงการศึกษาทดลองที่วัดมิ่งมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ความว่า

“การพัฒนา ถ้าจะให้ได้ผลเร็ว ต้องยอมลงทุนทำที่กักเก็บน้ำ...การขุดสระ...อาจจะราคาแพงแต่ก็ต้องทำให้ขนาดประหยัดที่สุด...ตามทฤษฎีที่คิดไว้...จะได้ข้าว ๓๐ - ๔๐ ไร่ต่อไร่ ปีที่แล้งไม่ได้ผลอาจได้เพียง ๓ - ๔ ไร่ต่อไร่ แต่ถ้าทำโครงการ... นี้ ให้แบ่งพื้นที่ ๑๕ ไร่ ออกมาสัก ๓ ไร่ แล้วขุดสระเก็บกักน้ำไว้ช่วยทำการปลูกข้าวจะทำให้ได้ผลดีทุกปี...ได้ ๔๐ ไร่ ซึ่งจะได้ ๑๐ เท่าของปีที่ได้ผลไม่ดี หรือทำนา ๑๕ ไร่ จึงเท่ากับทำนา ๑๒๐ ไร่ ในปีที่ได้ผลไม่ดี ทฤษฎีนี้ดูประหลาด...แต่มันเป็นจริงอย่างนั้นและยังได้ปลาอีก ปลูกอย่างอื่นเป็นรายได้ ปลูกพืชน้ำก็ได้ การปลูกพืชบนบก ก็เอาน้ำจากสระมารดได้ จะเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง...”

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๖

การเกษตรทฤษฎีใหม่

ตามแนวพระราชดำริ

ประภัสสร สังขมลัย*

* กองติดตามประเมินผล สำนักงาน กปร.

จากพระราชดำริข้างต้น เป็นการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนที่ต่อมาในปี ๒๕๓๗ - ๒๕๓๘ ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมเป็นเกษตร **“ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้นตอน”** อันเป็นแนวทางในการพัฒนาการเกษตรและชุมชนในชนบทให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ : การบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน คือ ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ซึ่งหมายถึง พื้นที่ขุดสระ : พื้นที่ปลูกข้าว : พื้นที่ปลูกพืชไร่และพืชสวน : ที่อยู่อาศัย ถนนและโรงเรียนต่าง ๆ ในขั้นนี้มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการผลิตที่พออยู่พอกินสามารถอุ้มชูตัวเองได้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ : การรวมพลังในรูปแบบของกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อพัฒนาช่วยเหลือกันด้านการผลิต การตลาด สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ : การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชน เพื่อจัดหาแหล่งเงินทุน แหล่งพลังงาน ให้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

ความสำเร็จของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรากฏผลแห่งความสำเร็จอย่างชัดเจนในเรื่องของการพึ่งตนเอง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและถูกต้อง สำนักงาน กปร. ได้ทำการติดตามประเมินผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ การประเมินผลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทฤษฎีใหม่จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่ยืนยันความถูกต้องแสดงถึงความสำเร็จของโครงการ

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการสำรวจเก็บข้อมูลเมื่อต้นปี ๒๕๔๗ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนที่ดำเนินการตามแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร สามารถส่งผลให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างพออยู่พอกิน และใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยใช้การสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม คือกลุ่มประชากรที่อยู่ในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษารับการพัฒนา จำนวน ๙๐ ครัวเรือน และกลุ่มประชากรที่ได้รับรางวัลโครงการคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ดีเด่นปี ๒๕๔๒ ของสำนักงาน กปร. จำนวน ๑๐ ครัวเรือน รวม ๑๐๐ ครัวเรือน

ผลการศึกษา จากการดำเนินงานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้นตอน มีดังนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง การผลิตเพื่อความพออยู่พอกินและอุ้มชูตัวเองได้ มีรายละเอียดดังนี้

- **ขนาดครัวเรือนและการประกอบอาชีพ** ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน ๓ - ๔ คน เป็นครอบครัวขนาดกลาง มีแรงงานที่ทำทฤษฎีใหม่ ๑ - ๒ คน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นชายอายุเฉลี่ยประมาณ ๕๑ ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรมากถึงร้อยละ ๙๐.๐ ของครัวเรือนทั้งหมด ทุกครัวเรือนมีอาชีพหลัก โดยส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทำนา ร้อยละ ๓๙.๐ และทำทฤษฎีใหม่ ร้อยละ ๓๗.๐ นอกนั้นมีอาชีพหลักทำไร่ ทำสวน รับจ้าง หัตถกรรม ค้าขายและรับราชการ มีครัวเรือนที่ทำอาชีพรองควบคู่ไปกับอาชีพหลัก ร้อยละ ๘๔.๐ และอาชีพรองส่วนใหญ่ก็คือ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่

• **การบริหารจัดการน้ำ** มีครัวเรือนที่ขาดสระในแปลง ร้อยละ ๙๘.๐ มีเพียงร้อยละ ๒.๐ ที่ไม่มีสระน้ำในแปลงฯ แต่ใช้น้ำจากคูน้ำแบบยกร่องสวนและใช้น้ำจากสระของเพื่อนบ้าน ซึ่งก็ถือว่าได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่เช่นกัน ส่วนใหญ่ขาดสระมาประมาณ ๑ - ๓ ปี ใช้น้ำในการทำนา ร้อยละ ๘๔.๐ ในพื้นที่เฉลี่ย ๗ ไร่ ใช้น้ำในการปลูกพืชหลังนา ร้อยละ ๔๒.๑ ของครัวเรือนที่ทำนา และใช้น้ำในการปลูกพืชผสมผสานรอบสระ ร้อยละ ๖๖.๐ นอกจากนี้ ยังใช้ในการเลี้ยงสัตว์และใช้อุปโภคในครัวเรือน จัดได้ว่ามีการนำน้ำไปใช้ประโยชน์ในทุกกิจกรรมที่อยู่ในแปลงฯ และมีน้ำใช้อย่างพอเพียงตลอดปี ร้อยละ ๕๖.๘ ส่วนครัวเรือนที่มีน้ำไม่พอเพียงก็ได้น้ำจากแหล่งอื่นมาเติม เช่น น้ำจากระบบชลประทาน น้ำจากห้วยธรรมชาติ เป็นการบริหารจัดการน้ำตามหลักทฤษฎีใหม่อีกแนวทางหนึ่ง

• **การจัดสรรพื้นที่ทำกิน** ครัวเรือนตัวอย่างมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย ๒๔.๕ ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๙ ไร่ขึ้นไป หรือเฉลี่ยแล้วประมาณ ๑๕ ไร่ และที่น่าสนใจ คือ มีการจัดสรรพื้นที่ทำกิจกรรมการเกษตรที่ครบถ้วน คือ มีสระน้ำในแปลงฯ มีการทำนาข้าว ปลูกพืช จำพวกไม้ผล พืชผัก พืชไร่ และเลี้ยงสัตว์ ถึงร้อยละ ๗๙.๐ ของครัวเรือนทั้งหมด มีครัวเรือนที่จัดสรรพื้นที่ในแปลงฯ ใกล้เคียงกับสัดส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ร้อยละ ๒๓.๐ เป็นสัดส่วนที่ไม่สูงมาก ทั้งนี้ สืบเนื่องจากสภาพพื้นที่ก่อนทำทฤษฎีใหม่นั้น เกษตรกรจะทำการเกษตรหลัก ๆ เพียง ๑ - ๒ กิจกรรม เช่น ทำนาอย่างเดียว ทำนาและทำสวน ทำนาและทำไร่ เมื่อเข้าร่วมโครงการก็ยังทำกิจกรรมการเกษตรเดิมเป็นหลักในสัดส่วนที่มากกว่ากิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ แต่จากแนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้สรุปได้ว่า **การทำทฤษฎีใหม่สามารถยืดหยุ่น ปรับใช้ได้ตามสภาพครอบครัวและสังคม สภาพพื้นที่และสภาพภูมิประเทศ**

• การดำเนินกิจกรรมการเกษตรในแปลง
ทฤษฎีใหม่เพื่อ “ความพออยู่พอกิน” มีดังนี้

การทำนา เป็นการเกษตรหลักของสังคมไทย ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทำนาร้อยละ ๘๙.๐ มีผลผลิตข้าวเฉลี่ย ๔๕ ถังต่อไร่ บางครัวเรือนมีผลผลิตข้าวสูงถึง ๙๐ - ๑๒๐ ถังต่อไร่ ส่งผลให้มีข้าวบริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอร้อยละ ๘๓.๒ ส่วนครัวเรือนที่มีข้าวไม่เพียงพอสำหรับบริโภค ในครัวเรือนนั้น ได้ข้าวจากแหล่งอื่นมาบริโภค เช่น ซื้อจาก ตลาดหรือได้ข้าวจากพ่อแม่และญาติพี่น้อง เมื่อว่างจากการทำนา ก็มีการปลูกพืชหลังนาร้อยละ ๕๙.๖ พืชที่ปลูก ได้แก่ พืชไร่ เช่น ข้าวโพด ยาสูบ มันฝรั่ง ปลูกเพื่อขาย เป็นรายได้อีกหนึ่งทางหนึ่งและปลูกพืชผักสวนครัว เช่น มะเขือ พริก ปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลูกพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วพุ่ม ถั่วลิสง ปอเทือง ปลูกเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

และเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง เมื่อพบว่าในสังคม ชนบทนั้นยังมีกิจกรรม “การลงแขกเกี่ยวข้าว” เพื่อ ช่วยเหลือด้านแรงงานซึ่งกันและกัน ถึงร้อยละ ๕๑.๐ เป็นแนวทางหนึ่งในการลดค่าใช้จ่ายและยังช่วยเสริม สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน พัฒนาไปสู่การ พึ่งพากันทางสังคม

การปลูกพืชผสมผสานรอบสระ มีการปลูกพืช ผสมผสานรอบสระ ร้อยละ ๖๖.๐ ใช้พื้นที่ปลูกเฉลี่ย ประมาณ ๓ ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกพืชสวนและพืชผักถึง ร้อยละ ๘๘.๐ พืชสวนที่ปลูก ได้แก่ มะม่วง ขนุน มะพร้าว กล้วย ฯลฯ พืชผักที่ปลูก ได้แก่ พืชสมุนไพร ขิง ข่า ตะไคร้ มะเขือ พริก ชะอม ผลผลิตที่ได้จะนำมาบริโภคใน ครัวเรือนเป็นหลัก หากมีเหลือจะนำไปขาย นอกจากนี้ ยัง มีการปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย สับปะรด ปลูกเพื่อขายและเพื่อเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กบ ร้อยละ ๘๑.๐ เลี้ยงสัตว์ปีก เช่น ไก่ เป็ด ร้อยละ ๗๓.๐ เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โค กระบือ และสุกร ร้อยละ ๕๘.๐ ส่วนใหญ่เลี้ยงเพื่อขายและนำมูลมาทำปุ๋ยบำรุงดิน

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ในการทำเกษตรของครัวเรือน ตัวอย่างพบว่า มีการปรับปรุงบำรุงดิน ร้อยละ ๙๘.๐ โดยใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่กับการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ อย่างเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ร้อยละ ๗๑.๐ สำหรับการกำจัดศัตรูพืชนั้น มีการใช้สารเคมีควบคู่กับสารธรรมชาติ ร้อยละ ๓๑.๐ ของครัวเรือนทั้งหมด

การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต พบว่า ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ร้อยละ ๙๓.๐ คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น และทุกครัวเรือนมีอาหารบริโภคในครัวเรือนเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ในการซื้ออาหาร นอกจากนี้ ยังนำผลผลิตไปขายในตลาดรูปแบบต่าง ๆ ถึงร้อยละ ๗๐.๐ ครอบครัวมีความอบอุ่น เพราะได้อยู่กันพร้อมหน้า มีสุขภาพดีขึ้นเพราะลดการ

ใช้สารเคมี เมื่อพิจารณารายได้สุทธิในแปลงทฤษฎีใหม่เฉลี่ย ๔๖,๖๐๔.๕๐ บาทต่อครัวเรือนต่อปี มีรายได้เพียงพอร้อยละ ๗๕.๐ ในจำนวนนี้ยังมีรายได้เหลือเก็บ ร้อยละ ๓๒.๐ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างสามารถดำเนินการตามหลักของทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ สามารถพึ่งตนเองได้และมีความพออยู่พอกินในครอบครัว สามารถจัดสรรการใช้พื้นที่ทำกินและใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ปลูกพืชสลับหมุนเวียน เป็นเกษตรผสมผสานใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการทำเกษตร

จัดเป็นการพึ่งตนเองในอีกด้านหนึ่ง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ มีข้าวและผลผลิตอื่น ๆ ในแปลงเกษตรมาบริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ และเหลือขายเป็นรายได้ของครัวเรือน มีรายได้เพียงพอสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรม **“การลงแขกเกี่ยวข้าว”** เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันของคนในสังคมเป็นวัฒนธรรมที่ควรรักษาและสืบสานต่อไป

ว่ามีกรรวมกลุ่ม เพื่อกำหนดผลิต และการรวมกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ผู้ทำทฤษฎีใหม่เหล่านี้ ควรได้รับการพัฒนาให้เข้าสู่ขั้นที่ ๓ ต่อไป

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ การประสาน เพื่อจัดหาแหล่งเงินแหล่งทุนมีครัวเรือน ที่สามารถพัฒนามาเข้าสู่ขั้นที่ ๓ ได้ ร้อยละ ๑๔.๐ ของครัวเรือนทั้งหมด และเป็นที่น่าสังเกตว่า ครัวเรือนกลุ่ม ตัวอย่างที่ได้รับรางวัล สามารถเข้าสู่ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ ได้ในอัตราที่สูง กว่าครัวเรือนที่เป็นหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ประสบ ผลสำเร็จในครอบครัวแล้วสามารถ พัฒนาสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ ได้ จึง ควรผลักดันให้เกษตรกรที่ผ่านขั้นที่ ๑

และขั้น ๒ แล้วให้พัฒนาสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ เพื่อความ เข้มแข็งและเป็นเครือข่ายของชุมชนต่อไป

แนวทางการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่

เพื่อให้เกษตรกรที่ทำทฤษฎีใหม่บรรลุเป้าหมาย เป็นไปตามแนวพระราชดำรินในพระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว จึงจำเป็นต้องพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการ สร้างองค์ความรู้ด้านการเกษตรอย่างยั่งยืนเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น มีการถ่ายทอด เทคโนโลยีที่จำเป็นในด้านการผลิตโดยเน้นการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม กัน เพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาดในการกระจาย ผลผลิต มีการควบคุมดูแลผลผลิตทางการเกษตรให้มี มาตรฐานเป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้บริโภค

ดังนั้น ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องประสานความร่วมมือกัน พัฒนาการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เกษตรกรสามารถ พึ่งตนเองได้ และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครือข่ายของชุมชนถ่ายทอดความรู้ในการ บริหารจัดการการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ ประสบผลสำเร็จ มีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างสันติสุข 🌱

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ การรวมพลังในรูปของกลุ่มหรือ สหกรณ์

การศึกษาครั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่ได้ทำสำเร็จในขั้นที่ ๑ แล้ว เพราะมีผลผลิต นำมาบริโภคในครัวเรือน ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และมีหลายครัวเรือนที่เหลือขาย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ ดังนั้น เกษตรกรกลุ่มนี้ควรเริ่ม เข้าสู่ขั้นที่ ๒ คือ การรวมพลังในรูปของสหกรณ์ เพื่อ รวมกันในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา ตลอดจนสังคมและศาสนา มีครัวเรือนที่เข้าสู่ ขั้นที่ ๒ แล้ว ร้อยละ ๓๗.๐ ของครัวเรือนทั้งหมด โดยระบุ

ฟื้นฟูนาร้างเพื่อปลูกข้าวอย่างยั่งยืน

บ้านคีรี บ้านพิกุลทอง บ้านยาบี

บุญณรงค์ ธานีรัตน์*

“ให้พิจารณาดำเนินการปรับปรุงพื้นที่นาร้างที่อยู่ใกล้เคียง ให้สามารถปลูกข้าวได้โดยใช้ปุ๋ยพืชสดช่วยในการปรับปรุงดิน”

พระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดนราธิวาส ทรงรับทราบว่ามีพื้นที่นาร้างอีกเป็นจำนวนมากที่เกษตรกรไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ จึงมีพระราชดำรัสให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่นาร้างที่อยู่ใกล้เคียงให้สามารถปลูกข้าวได้โดยใช้ปุ๋ยพืชสดช่วยในการปรับปรุงดิน ทรงมุ่งมั่นที่จะพระราชทานความช่วยเหลือแก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้ประกอบอาชีพอย่างมั่นคงและบรรเทาความยากจน

* ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

และลดปัญหาการว่างงานในชุมชน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่นาร้าง ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในความรับผิดชอบ เพื่อฟื้นฟูและปรับปรุงพื้นที่นาร้าง โดยจัดทำเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยวเพื่อการปลูกข้าวหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ บ้านคีรี บ้านพิกุลทอง บ้านยาปี ขั้นตอนมีการสำรวจขอบเขตพื้นที่เป้าหมาย และเก็บตัวอย่างดินมาวิเคราะห์

สำหรับบ้านคีรี บ้านพิกุลทอง และบ้านยาปี ส่วนใหญ่ราษฎรประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เลี้ยงสัตว์ ทำสวน ปลูกพืชผัก และพืชไร่ รวมทั้งทำนาข้าว แต่เนื่องจากดินแปรสภาพเป็นกรดจัด ทำให้ทำนาไม่ได้ผล ประกอบกับแมลงศัตรูพืช และแรงงานไม่เพียงพอ จึงปล่อยพื้นที่ทิ้งร้าง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทุ่งโล่ง มีวัชพืช จำพวกกระจูดหนู กก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เริ่มดำเนินการโดยการออกสำรวจความต้องการของเกษตรกรเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เป็นพื้นที่นาร้างให้สามารถกลับมาทำนาปลูกข้าวได้ดั้งเดิม พื้นที่จำนวน ๓๐๐ ไร่ ของทั้ง ๓ หมู่บ้าน และเกษตรกร จำนวน ๖๗ ราย ได้เข้าร่วมโครงการ โดยทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น พันธุ์จันทร์เต๊ะ และพันธุ์ลูกนาถ

ก่อนที่จะให้เกษตรกรทำนา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้จัดประชุมเพื่อสำรวจความต้องการและทำความเข้าใจโดยได้รับความร่วมมือกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่น้ำบางนรา ในการจัดหาแหล่งน้ำใช้ในพื้นที่การเกษตร พร้อมทั้งชุดลอกคลองส่งน้ำในแปลง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้จัดฝึกอบรมเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง ๖๗ ราย ให้ความรู้ด้านการจัดการปรับปรุงดิน การผลิตและการใช้

ประโยชน์จากปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพ พร้อมทั้งนำเกษตรกรศึกษาดูงานด้านการปลูกข้าว การปลูกและใช้ประโยชน์จากปุ๋ยพืชสด มีการจัดตั้งกลุ่มทำนาและกลุ่มผู้ใช้น้ำ พร้อมทั้งคัดเลือกประธานกลุ่มเพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นเริ่มดำเนินการในพื้นที่ ๓๐๐ ไร่ ทั้ง ๓ หมู่บ้าน

บ้านศิริ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลกะลุวอเหนือ

อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พื้นที่ ๑๐๐ ไร่

บ้านพิกุลทอง หมู่ที่ ๖ ตำบลกะลุวอเหนือ

อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พื้นที่ ๑๐๐ ไร่

บ้านยาบี หมู่ที่ ๑ ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พื้นที่ ๑๐๐ ไร่

ในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๔๗ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ไถเตรียมพื้นที่พร้อมปรับปรุงดินเพื่อเตรียมปลูกพืชปุ๋ยสด โดยแจกเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ ย่างเข้าเดือนมิถุนายนเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ทำการสาธิตการหว่านเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (ปอเทืองและถั่วพุ่มดำ) ในที่นาร่วมกับเกษตรกร เพื่อใช้เป็นปุ๋ยสำหรับทำนาข้าว

พืชปุ๋ยสด คือ พืชตระกูลถั่วซึ่งใช้ปลูกเพื่อทำเป็นปุ๋ยพืชสด หรือปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากการตัดสับหรือไถกลบพืชลงไปในดิน ในขณะที่พืชยังเขียวอยู่ วัตถุประสงค์การใช้เพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ พืชปุ๋ยสดที่นิยมปลูกทั่วไปเป็นพืชตระกูลถั่วเพราะมีปมที่ราก ซึ่งมีเชื้อไรโซเบียม ที่สามารถตรึงไนโตรเจนจากอากาศมาเก็บไว้ในปมรากและสะสมในต้นพืชได้

พืชปุ๋ยสด จะเป็นปุ๋ยพืชสดเมื่อเจริญเติบโตเต็มที่อายุระหว่าง ๕๐ - ๙๐ วัน พืชปุ๋ยสดจะมีปริมาณธาตุไนโตรเจนและน้ำหนักรากพืชสดสูงสุด เมื่อเริ่มออกดอกจนถึงดอกบานเต็มที่ จึงควรทำการตัดสับและทำการไถกลบ ทั้งยังเป็นช่วงที่ส่วนของต้นพืชย่อยสลายได้เร็ว ถ้าอายุของพืชเกินช่วงนี้ไป ปริมาณธาตุไนโตรเจนจะลดลง การปลูกพืชปุ๋ยสดช่วยยกระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินรักษาความชุ่มชื้นให้แก่ดิน ดินอุ้มน้ำดีขึ้น ลดการสูญเสียน้ำดินอันเกิดจากการชะล้าง ทำให้ดินร่วนซุย สะดวกในการเตรียมดินและไถพรวนช่วยควบคุมการเจริญของวัชพืชได้ ช่วยลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้และยัง

ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของปุ๋ยเคมีในกรณีที่ใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่ไปด้วย และเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของพืชหลักให้สูงขึ้น ซึ่งมีวิธีการปลูกแบบง่าย ๆ และประหยัดแรงงานคือ ปลูกแบบโรยเมล็ดเป็นแถว ปลูกแบบหยอดเป็นหลุม ปลูกแบบหว่านเมล็ด การปลูกควรไถตะ ก่อนการหว่านเมล็ด และคราดกลบเมล็ด ถ้าเมล็ดพืชมีขนาดใหญ่ต้องคราดกลบให้ลึกพอควรจะทำให้เมล็ดงอกเร็วขึ้น

ลักษณะที่ดีของพืชที่ปลูกเป็นพืชปุ๋ยสดคือ ปลูกง่าย โตเร็ว ออกดอกเร็ว ให้น้ำหนักสดสูงมากกว่า ๒,๐๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ทนแล้งและทนน้ำท่วมขัง ๒ - ๓ วัน ปลูกได้ทุกฤดู ลำต้นและกิ่งก้านเปราะ ง่ายต่อการไถและสับกลบลงในดิน ย่อยสลายได้เร็ว ต้านทานโรคและแมลงได้ดี ผลิตเมล็ดพันธุ์ได้มากและขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว

หลังจากที่เกษตรกรได้ไถกลบพืชปุ๋ยสดแล้ว เริ่มปักดำข้าวในช่วงปลายเดือนกันยายนถึงตุลาคม ๒๕๔๗ ปัจจุบันข้าวเจริญเติบโต มีความอุดมสมบูรณ์ดี คาดว่าในปีแรกเกษตรกรคงได้ผลผลิตข้าวเป็นที่น่าพอใจ

โครงการพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยวเพื่อการปลูกข้าวหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ บ้านศิริ-บ้านพิกุลทอง-บ้านยาบี นับเป็นการเริ่มต้นที่ดีของการฟื้นฟูนาไร่เพื่อปลูกข้าวอย่างยั่งยืน เกษตรกรในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักวางแผนในการทำงานและสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ต่อไปศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จะขยายผลโครงการฯ ซึ่งคาดว่าจะสามารถลดพื้นที่นาร้างลงได้เป็นจำนวนมาก หากเกษตรกรให้ความร่วมมือและมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

สมลักษณ์ วงศ์งามขำ*

เมื่อครั้งที่แล้วได้เล่าถึงคำว่า **พระราชพิธี** และ **รัฐพิธี** แล้ว ก็มาคิดขึ้นได้ถึงพระราชพิธีโบราณอันเป็นมงคลยิ่งที่มีมาตั้งแต่ต้นสมัยอยุธยา มาล้มเลิกไปเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินเป็นเวลาถึง ๓๗ ปี แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อฟื้นขึ้นมาใน พ.ศ. ๒๕๑๒ นั่นก็คือ **พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา**

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือเรียกกันย่อ ๆ ว่า **พิธีถือน้ำ** แต่ก่อนถือว่าเป็นพิธีใหญ่สำหรับแผ่นดิน เป็นการกระทำสัตย์สาบานต่อเบื้องหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วดื่มน้ำชำระพระแสงราชศัสตราวุธของพระมหากษัตริย์ประกอบคำปฏิญาณ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ ทั้งทหารและพลเรือนต้องถือน้ำทั้งสิ้น เมื่อกระทำสัตย์สาบานว่าจะจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พิธีถือน้ำกระทำเป็น ๒ วัน วันแรกเป็นการเจริญพระพุทธมนต์ วันรุ่งขึ้นเป็นวันถือน้ำ คือพระมหाराชาครุ (พราหมณ์) **อ่านโองการแช่งน้ำ** เจริญพระแสงราชศัสตราวุธชุบลงในน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แล้วพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการกล่าวคำสาบาน แล้วจึงดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เฉพาะพระพักตร์

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงร่วมเสวยน้ำพระพิพัฒน์สัตยานี้ด้วยพระมหากษัตริย์พระองค์ลำดับต้นมาจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชก็ทรงถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติเช่นกัน ด้วยพระราชดำริว่า **พระมหากษัตริย์นั้นทรงมีพระราชภารกิจที่จะต้องปฏิบัติราชการแผ่นดิน เพื่อความเจริญของประเทศชาติ และเพื่อความสุขแห่งปวงชน** ก็ควรจะเสวยน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเพื่อสำแดงความสุจริตในพระราชหฤทัยด้วย

เรื่องนี้มีสิ่งที่น่าสนใจจะเล่าให้ทราบกันอีกในคราวหน้า

* ผู้เชี่ยวชาญ ๑๐ สำนักพระราชเลขานุการ

เศรษฐกิจพอเพียง

ถาม : นักศึกษาซึ่งกำลังทำวิทยานิพนธ์ ได้ตั้งกระทู้ถามผ่านระบบ อินเทอร์เน็ต สำนักงาน กปร. เกี่ยวกับหลักแนวคิดของ “เศรษฐกิจพอเพียง” และให้เปรียบเทียบความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ?

ตอบ : หลักแนวคิดของ “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ เศรษฐกิจที่สามารถ อุ่มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ เพื่อที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจอันที่สูงขึ้นต่อไปได้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวหน้าต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่ เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็น อย่างดี

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นวิธีการปฏิบัติในการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาปฏิบัติตั้งเช่น การใช้ประโยชน์จากที่ดินและแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการบริหารจัดการน้ำให้ เหมาะสมสอดคล้องกับการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ควบคู่กับความขยันหมั่นเพียรและอดทนเป็นที่ตั้ง

“ทฤษฎีใหม่” มี ๓ ชั้น ดังนี้

ชั้นที่หนึ่ง

มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดจัดการใช้จ่าย

ชั้นที่สอง

รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ชั้นที่สาม

สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

ที่มาของข้อมูล: เอกสารเผยแพร่เศรษฐกิจพอเพียง จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นิทรรศการ “เขาคินซ็อน ๒๕ ปี ไตร่ตรองพระบารมีองค์ราชัน เฉลิมฉลองพระมิ่งขวัญ ๗๒ พรรษา พระบรมราชินีนาถ” ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาคินซ็อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การจัดงานนิทรรศการวิชาการ “เขาคินซ็อน ๒๕ ปี ไตร่ตรองพระบารมีองค์ราชันเฉลิมฉลองพระมิ่งขวัญ ๗๒ พรรษา พระบรมราชินีนาถ” มีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่ทรงสถาปนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาคินซ็อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านเกษตรกรรมที่สมบูรณ์แบบมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา ๒๕ ปี และเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระชนมายุ ๖ รอบ เพื่อนำผลสำเร็จทางวิชาการเกษตรสาขาต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันศึกษาวิจัยตามแนวพระราชดำริมาจัดแสดงให้ความรู้แก่ประชาชน โดยจัดงานระหว่างวันที่ ๙ - ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาคินซ็อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดย นายสวัสดิ์ วัฒนายากร องคมนตรี เป็นประธานเปิดงาน ในงานนี้ ได้ปลูกต้นไม้ ได้แก่ ต้นราชพฤกษ์หรือต้นคูณ ปลูกกล้วยไม้ ปล่อยปลาบึกจำนวน ๙ ตัว และสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ปลานิล ปลาไน ปลาดุก และกุ้งก้ามกราม รวมจำนวนทั้งสิ้น ๗๒๐,๐๐๐ ตัว

กิจกรรมในงานประกอบด้วย

๑. นิทรรศการทางวิชาการ มีการจัดแสดงประวัติความเป็นมาและผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในภาพรวม

และภาพกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ รวม ๑๐ กิจกรรม ได้แก่ งานพัฒนาที่ดิน งานชลประทาน งานประมง งานปศุสัตว์ งานวิชาการเกษตร งานส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การเกษตร งานส่งเสริมสหกรณ์ งานเพาะชำกล้าไม้ งานสวนพฤกษศาสตร์ และงานวิทยาลัยเกษตรกรรม

๒. การบรรยายทางวิชาการ ได้แก่ การปลูกขยายพันธุ์หญ้าแฝกและการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์น้ำด้วยสารเร่งของกรมพัฒนาที่ดิน การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ การเลี้ยงไก่ชนไทย การเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม และน้ำมันหอมระเหย

๓. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการฝึกอบรมระยะสั้น ได้แก่ เทคนิคการผลิตบอนสีเพื่อจำหน่าย การเปลี่ยนไม้ผลพันธุ์ดี การทำยาหม่องน้ำ และการทำน้ำมันไพล การทำชาหม่อน การทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำจากสารเร่ง พด.๒ การเพาะพันธุ์ปลา การทำไม้กวาด การประกอบและซ่อมบำรุงรักษาคอมพิวเตอร์ การทำช่องใส่ทิชชู และการจัดช่อกุหลาบจากธนบัตร การกัดลายกระจกด้วยน้ำยา การตัดผมชาย-หญิง การทำน้ำยาปรับผ้านุ่มและน้ำยาล้างจาน การทำโคมไฟจากเส้นด้าย การจัดตู้ปลาและการประกอบตู้ปลา

๔. การประกวดแข่งขันกิจกรรมต่าง ๆ และมีกรมอบรางวัลให้กับผู้ชนะเลิศ รวมทั้งการแสดงบนเวทีจากนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษา ฉะเชิงเทราเขต ๑ นอกจากนี้ มีกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ตำบล (OTOP) รวมทั้งภาคเอกชนนำสินค้ามาจำหน่ายในงานครั้งนี้ด้วย

จากการจัดงานนิทรรศการ “เขาคินซ็อน ๒๕ ปีฯ” มีนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปให้ความสนใจเข้าชมงานนิทรรศการการบรรยายทางวิชาการ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการฝึกอบรมระยะสั้น จำนวนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ คน 🌿

องคมนตรีติดตามความก้าวหน้าโครงการปรับปรุงคลองลัดโพธิ์ จ.สมุทรปราการ

เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ คณะองคมนตรี ประกอบด้วย นายจุลนา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา นายพลการ สุวรรณรัฐ และนายสวัสดิ์ วัฒนายากร พร้อมด้วยคณะที่ปรึกษาสำนักงาน กปร. และคณะผู้บริหารสำนักงาน กปร. เดินทางไปติดตามความก้าวหน้าของโครงการปรับปรุงคลองลัดโพธิ์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พร้อมรับฟังการบรรยายสรุปผลการดำเนินงานโครงการฯ ที่ได้ดำเนินการก่อสร้างประตูประบายน้ำ พร้อมอาคารประกอบ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ และกำหนดแล้วเสร็จในปี ๒๕๔๘ ขณะนี้ดำเนินการแล้วเสร็จประมาณร้อยละ ๗๐.๖

สืบเนื่องจาก เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ กับนายรุ่งเรือง จุลชาติ อธิบดีกรมชลประทาน (ในขณะนั้น) พลตำรวจเอก จำลอง เอี่ยมแจ้งพันธุ์ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ (ในขณะนั้น) นายจรรย์ ตูยานนท์ อธิบดีอธิบดีกรมชลประทาน และกรรมการมูลนิธิชัยพัฒนาและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ให้ร่วมกันเร่งศึกษาพิจารณาวางโครงการและดำเนินการปรับปรุงขุดลอก พร้อมก่อสร้างอาคารประกอบ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งในอดีตคลองลัดโพธิ์เคยเป็นคลองลัดแนวเหนือ-ใต้ ของคู้งลำแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ในท้องที่ หมู่ที่ ๙ ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีสภาพตื้นเขินมาก เมื่อทำการปรับปรุงอาคารประกอบในคลองลัดโพธิ์ ก็จะช่วยให้น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาไหลลัดลงทะเลได้สะดวกและเร็วขึ้น

รวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมบริเวณกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาใช้คลองลัดโพธิ์ เป็นทางลัดระบายน้ำเหนือซึ่งสามารถระบายน้ำได้เร็วขึ้นกว่าเดิม จากระยะทาง ๑๘ กิโลเมตร เหลือเพียงประมาณ ๖๐๐ เมตร ซึ่งจะช่วยให้ช่วยเร่งระบายน้ำลงสู่ทะเลในช่วงฤดูน้ำหลากลดระดับน้ำท่วมสูงสุดในแม่น้ำเจ้าพระยา ๕ - ๖ เซนติเมตร และลดระยะเวลาน้ำท่วม ๑ - ๒ วัน ทำให้พื้นที่ของสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนถึงอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งกรุงเทพฯ ไม่ได้รับความเสียหายจากปัญหาน้ำท่วมขัง

คณะที่ปรึกษา

นายปานเทพ   กล้านรงค์ราญ
เลขาธิการ กปร.

นายเฉลิมเกียรติ   แสนวิเศษ
รองเลขาธิการ กปร.

นายสมพล   พันธุรัตน์
รองเลขาธิการ กปร.

นายปกรณ   สัตยวงษ์
ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ ๑๐

คุณกานต์   พทมศิริ
ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ ๑๐

นายสุวัฒน์   เทพอารักษ์
ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ ๑๐

บรรณาธิการ

นางสาวศรีนิตย์   บุญทอง
ที่ปรึกษาด้านการพัฒนา ๑๐

บรรณาธิการบริหาร

นายชัยชัย   กวิชัยสัมฤทธิ์

คณะบรรณาธิการ

นายปวิทร์   นวมะรัตน์
นายประสาธ   พาศิริ
นายนคร   สำเภากิพย์
นายธนินทร์   กาญจนฤกษ์

กองบรรณาธิการ

นางศศิพร   ปานิกบุตร
นางสาววิไล   หมอกอรุณ
นางสำเนียง   เปรมประเสริฐ
นางสาวณัฐฤดี   แสนทวีสุข
นางสาวพิมพ์จันทร์   บุตรเนียร

ฝ่ายศิลปกรรมและประสานการผลิต

นายสุทัศน์   โพธิ์ศิริกุล

ฝ่ายภาพ

นายวิชาญ   ธีระสืบสกุล
นายทวีศักดิ์   แป้นคุ้มญาติ

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

นางสาวสุธิดา   พรรณคงษ์

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์
๒. เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ ที่ได้พระราชทานแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาประเทศ ให้บังเกิดความยั่งยืน
๓. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวพระราชดำริ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้แก่ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสื่อมวลชนให้ได้รับทราบ ข้อมูลอย่างถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ดำเนินการโดย

กองประชาสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๗๘ ทำเนียบรัฐบาล โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (เดิม)

ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐ ๒๒๔๐ ๖๑๙๓-๒๐๐

โทรสาร ๐ ๒๒๔๐ ๖๒๐๖, ๐ ๒๖๒๙ ๙๑๘๑

<http://www.rdpb.go.th>

e-mail : pr@rdpb.go.th

ตู้ ปณ. ๙ ปณฝ. ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๒

โปรดทราบ

บทความ ข้อเขียนต่าง ๆ ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน มิใช่เป็นความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ